

A Makkabeusok első könyve

1. ELŐSZÓ

Nagy Sándor és utódai.

¹Miután Macedóniai Fülöp fia, Sándor kivonult Chettimből, és legyőzte a perzsák és a médek királyát, Dáriust, helyette először Hellászon uralkodott királyként. ²Sok hadjáratot vezetett, erődöket foglalt el és királyokat küldött halálba. ³Egészen a föld határáig előrenyomult, és sok néptől szedett adót. Az egész föld elnémult előtte. Erre szíve elbizakodottá vált és göggel telt el. ⁴Hatalmas sereget gyűjtött, s uralomra tett szert országok, népek és fejedelmek fölött, úgyhogy sorra adófizetői lettek. ⁵De aztán ágynak esett, s tudatára ébredt, hogy meg kell halnia. ⁶Maga elé idézte legfőbb embereit, akik vele nőttek fel ifjúkoruktól fogva, és még életében felosztotta köztük birodalmát. ⁷Sándor tizenkét esztendei uralkodás után meghalt. ⁸Szolgái vették át az uralmat, ki-ki a maga részén. ⁹Halála után mindannyian föltették a diadémot, s utánuk fiaik is, sok éven át. Rengeteg bajt hoztak a földre.

Antiochusz Epifanész és a hellenizmus behatolása Izraelbe.

¹⁰Istentelen sarj fakadt belőlük, Antiochusz Epifanész, Antiochusz királynak az egyik fia. Tusz volt Rómában, s a görög hatalom 137. esztendejében jutott uralomra. ¹¹Azokban a napokban hitehagyottak támadtak Izraelben. Sokak fejét telebeszélték javaslatukkal: „Menjünk, és kössünk szövetséget a körülöttünk élő népekkel. Mert amióta elkülönültünk tőlük, rengeteg baj ér bennünket.” ¹²Ez a javaslat tetszésre talált. ¹³A népből néhányan készek voltak rá, hogy elmenjenek a királyhoz. Ez felhatalmazta őket, hogy pogány szokásokat vezessenek be. ¹⁴Pogány szokás szerint testgyakorló iskolát létesítettek Jeruzsálemben, újranolesztették előbőrüket, ¹⁵és elpártoltak a szent szövetségtől. Szövetségre léptek a pogányokkal, s arra adták magukat, hogy vétkezzenek.

Antiochusz Epifanész kifosztja a templomot és üldözi a törvényhez hű zsidókat.

¹⁶Amikor Antiochusz megszilárdította a birodalmat, arra gondolt, hogy Egyiptomra is kiterjeszti hatalmát, hogy így mindkét országon uralkodjék. ¹⁷Hatalmas sereggel, harci szekerekkel, elefántokkal és nagy hajóhaddal Egyiptomba vonult. ¹⁸Háborút indított Egyiptom királya, Ptolemeusz ellen. Ptolemeusz megfutamodott előle és elmenekült, de sokan áldozatul estek. ¹⁹Meghódította Egyiptom megerősített városait és kifosztotta Egyiptom földjét. ²⁰Miután Egyiptomot leigázta, Antiochusz 143-ban visszatért és hatalmas sereggel Izrael és Jeruzsálem ellen vonult. ²¹Gőggel eltelve behatolt a szentélybe, elvitte az illatáldozat bemutatására szolgáló aranyoltárt, valamint a mécstartót az összes fölszereléssel együtt, ²²továbbá az áldozati kenyér asztalát, az áldozati edényeket, tálakat, az aranyfüstölőket, a kárpitot, a koszorúkat és a templom homlokzatáról az aranydíszeket; mind leszedte őket. ²³Elrabolta az aranyat, ezüstöt, valamint a drága fölszereléseket; elhurcolta a rejtett kincseket, amikre rátalált. ²⁴Mindent összeszedett, és visszatért országába. De előbb vérfürdőt rendezett és fennhéjázó beszédeket tartott. ²⁵Mély gyász borult Izraelre, minden tartományára. ²⁶Siránkoztak a főemberek és a vének, a szüzek és az ifjak sorvadoztak, az asszonyok szépsége elenyészett. ²⁷Aki vőlegény volt, mind gyászolt, s jajgatott szobájában ülve fájdalomában a menyasszony. ²⁸Megremegett a föld a lakói miatt, Jákob egész háza székelyben öltözött. ²⁹Két év elteltével a király a mizaiak vezérét küldte Júda városaiba. Nagy sereggel érkezett Jeruzsálembe. ³⁰Álnok módon békét ígért nekik, úgymint hittek benne. De váratlanul meglepte a várost. Nagy csapást mért rá, és Izrael fiai közül sokakat lemészárolt. ³¹A várost kifosztotta, felgyújtotta, lerombolta a házakat és a várost körülvevő falakat. ³²Az asszonyokat és a gyerekeket fogságba hurcolták, a nyájukat meg lefoglalták. ³³Megerősítették Dávid városát magas és erős falakkal és hatalmas bástyákkal. ³⁴Ezek várul szolgáltak nekik. Istentelen népet és hitehagyott embereket telepítettek beléjük; ezek befészkeltek oda magukat. ³⁵Fegyvereket és élelmet hordtak oda, és ott raktározták el a Jeruzsálemben összeszedett zsákmányt. Így (a bástyák) hatalmas csapdává lettek. ³⁶A szentély számára leshellyé lettek, Izrael számára gonosz ellenséggé minden időre. ³⁷A szentély körül ártatlan vért ontottak, megszenteltségtelenítették a szent helyet. ³⁸Jeruzsálem lakói elmenekültek miattuk, így idegen népnek lett lakóhelye. Saját ivadékainak idegenné vált, gyermekeinek el kellett hagyniuk. ³⁹Szentélye elhagyatott lett, mint a pusztaság, ünnepei gyászra fordultak. Szombatjai gyalázattá váltak, becsülete helyébe megvetés lépett. ⁴⁰Mint egykor dicsősége, akkora volt a szégyene, nagysága szomorúságra változott. ⁴¹Akkor a király rendeletet bocsátott ki egész birodalmában: mindnyájan alkossanak egy népet, ⁴²és hagyjanak fel szokásaikkal.

A népek mind engedelmeskedtek a király parancsának.⁴³Sőt még Izrael fiai közül is soknak megtetszettek ezek a szertartások, így áldozatot mutattak be a bálványoknak és megszegték a szombatot.⁴⁴A király írásos utasításokat küldött Jeruzsálembe megbízottaival és Júda városaiba, hogy alkalmazkodjanak az idegen szokásokhoz,⁴⁵a templomban hagyjanak fel az égő, a véres és az italáldozattal, szegjék meg a szombatot és az ünnepeket,⁴⁶és szentségtelenítsék meg a szentélyt és a szent dolgokat.⁴⁷Ugyanakkor emeljenek oltárokot, templomokat és kápolnákat a bálványoknak, áldozzanak sertéseket és más tisztátalan állatokat,⁴⁸hagyják fiaikat körülmetéletlenül, és szennyezzék be magukat mindenféle tisztátalan és szörnyű dologgal.⁴⁹Felejsék el a törvényt és tekintsék érvénytelennek a parancsokat.⁵⁰Annak, aki nem tett eleget a király parancsának, meg kellett halnia.⁵¹Ilyen utasításokat adott az egész birodalomban, és felügyelőket rendelt minden nép fölé. Júda városainak megparancsolta – városról városra –, hogy mutassanak be áldozatot.⁵²A népből sokan csatlakoztak hozzájuk, mind, akik elpártoltak a törvénytől. Gonoszságot követtek el az országban,⁵³és arra kényszerítették Izraelt, hogy mindenféle zugba rejtőzzék.⁵⁴A 145. esztendő Kislév hónapjának tizenötödik napján a király az égőáldozat oltárán szörnyű undokságot épített, és Izrael helységeiben mindenféle oltárokot emeltek.⁵⁵A házak kapuiból és a tereken tömjént áldoztak.⁵⁶A törvénykönyveket, ha fölfedezték, szétépték és tűzbe vetették.⁵⁷Ha valakinél megtalálták a szövetség könyvét, vagy ha valaki szem előtt tartotta a törvényt, a királyi rendelet értelmében halálra ítélték.⁵⁸Ilyen rendelkezésekkel léptek fel Izrael ellen, mindazok ellen, akiket hónapról hónapra tetten értek a városokban.⁵⁹A hónap huszonötödik napján áldozatot mutattak be azon az oltáron, amely az égőáldozatok oltára helyén állt.⁶⁰Azokat az asszonyokat, akik körülmetéltették gyermekeiket, megölték a parancs szerint,⁶¹gyermekeiket a nyakukba akasztották, ugyanúgy hozzátartozóikat, és azokat is halálba küldték, akik a körülmetélést végezték.⁶²De Izrael fiai közül sokan állhatatosak maradtak, és kitartottak amellett az elhatározásuk mellett, hogy semmi tisztátalant nem élveznek.⁶³Inkább meghalnak, semmint étellel tisztátalanná tegyék magukat és megszegjék a szent szövetséget. Így vállalták a halált.⁶⁴Súlyosan ránehezedett Izraelre a szörnyű harag.

2. MATTATIÁS SZENT HÁBORÚT KEZDEMÉNYEZ

Mattatiás és fiai.

2¹ Azokban a napokban lépett fel Mattatiás, János fia és Simeon unokája. Joarib fiai közül való pap volt Jeruzsálemben, de Modinban élt. ² Öt fia volt: János, melléknevén Gaddi, ³ Simon, melléknevén Tasszi, ⁴ Júdás, melléknevén Makkabeus, ⁵ Eleazár, melléknevén Auaran és Jonatán, melléknevén Affusz. ⁶ Amikor látta a Júdában és Jeruzsálemben végbemenő istenkáromlásokat, ⁷ azt mondta: „Jaj nekem! Miért születtem? Azért, hogy lássam népem pusztulását és a szent város romjait, s hogy tétlenül üljek, amikor kiszolgáltatják az ellenségnek, a szentély pedig idegenek hatalmában van? ⁸ Temploma olyan, mint a meggyalázott férfi, pompás felszerelését elhurcolták zsákmányul. ⁹ Az utcákon lekaszabolták a gyermekeket, az ifjak meg az ellenség kardélén hulltak el. ¹⁰ Hol van nép, amely ne uralkodott volna rajta, s ne szerzett volna tőle zsákmányt? ¹¹ Minden ékszerét elrabolták. Aki egykor szabad volt, rabszolgá lett. ¹² Nézzétek szentélyünket: díszünket, dicsőségünket hogy kifosztották! A pogányok megszenteltelenítették. ¹³ Miért is élünk még?” ¹⁴ Mattatiás fiai megszaggatták ruhájukat, vezeklőruhát öltöttek és gyászoltak.

Az áldozat Modinban.

¹⁵ A király tisztviselői, akiknek elpártolásra kellett kényszeríteniük őket, Modinba értek, hogy áldozati ünnepet rendezzenek. ¹⁶ Izraelből sokan átpártoltak hozzájuk. Mattatiás és fiai azonban összefogtak. ¹⁷ Erre a király tisztviselői elkezdtek, és így beszéltek Mattatiáshoz: „Te tekintélyes és másokra is hatással levő vezető ember vagy ebben a városban, s fiaid, rokonaid támogatnak. ¹⁸ Lépj hát elsőként elő, és teljesítsd a király parancsát, amint minden nép tette és ahogy Júda férfiai és a Jeruzsálemben maradottak is (tették). Akkor fiaiddal együtt a király barátai közé számítsz. Megjutalmaznak arannyal, ezüsttel és sok-sok ajándékkal, fiaddal egyetemben.” ¹⁹ Mattatiás válaszolt, és kemény hangon ezt mondta: „Ha a király hatalma alá tartozó minden nép hallgat is rá, s mindenki elhagyja is atyái hitét és eleget tesz is utasításainak, ²⁰ én, a fiaim és a testvéreim atyáink szövetségéhez hűen fogunk élni. ²¹ Távol legyen tőlünk, hogy a törvénytől és a parancsoktól eltérjünk! ²² Nem engedelmesszünk a király rendeletének, és nem térünk el hitünktől sem jobbra, sem balra.” ²³ Alighogy ezt kijelentette, Júda fiai közül előlépett az egyik, hogy mindenki szeme láttára áldozatot mutasson be a király parancsa szerint a modini oltáron. ²⁴ Ennek láttán Mattatiás fölindult, a legbenszeje is beleremegett. Szent harag töltötte el, nekiesett és leütötte az oltárnál. ²⁵ A király tisztviselőjét is megölte, aki áldozatbemutatásra ösztökélte, majd lerombolta az oltárt. ²⁶ A törvényért szállt síkra, mint egykor Pinchasz tette, Szalu fia, Zimri ellenében. ²⁷ Azután Mattatiás hangosan felszólította a várost: „Akiben még van buzgalom a törvény iránt, és hűségesen kitart a szövetség mellett, az kövessen!” ²⁸ A fiaival együtt a hegyekbe menekült. Mindenét otthagyta a városban.

A szombathoz való hűség próbája a pusztában.

²⁹Akkoriban sok igazságot és jogot kereső ember vonult a pusztába, ³⁰gyermekeivel, feleségével és nyájával együtt, hogy ott letelepedjék, mert a baj rájuk nehezedett. ³¹A király tisztviselőinek és a Dávid városában, Jeruzsálemben állomásozó csapatoknak jelentették, hogy néhány olyan ember, aki megszegte a király parancsát, a puszta barlangjaiba húzódott. ³²Számosan nyomukba eredtek, és utol is érték őket. Eléjük álltak, és szombati napon megtámadták őket. ³³Odaszóltak nekik: „Most aztán elég legyen! Gyertek elő, és tegyetek eleget a király parancsának! Akkor életben maradtok.” ³⁴De azt felelték: „Nem megyünk ki és nem teljesítjük a király parancsát, és a szombatot sem szegjük meg.” ³⁵Erre nyomban megindították ellenük a támadást. ³⁶De nem viszonozták, egyetlen követ sem dobtak rájuk, és a barlangokat sem torlaszolták el. ³⁷Azt mondták: „Mi mindannyian tiszta lelkiismerettel akarunk meghalni! Tanúnk az ég s a föld, hogy igazságtalanul öltök meg bennünket.” ³⁸Szombaton támadták meg őket, s így meghaltak feleségükkel, gyermekeikkel és nyájikkal együtt, mintegy ezer ember.

Mattatiás tevékenykedése.

³⁹Amikor Mattatiás és barátai ezt hírül vették, nagyon sajnálták őket. ⁴⁰De aztán így szóltak egymáshoz: „Ha mindannyian így tennénk, ahogy testvéreink tettek, s nem harcolnánk életünkért és törvényünkért a pogányok ellen, csakhamar eltűnnénk a föld színéről.” ⁴¹S még aznap a következő határozatot hozták: „Minden ember ellen, aki szombaton megtámad bennünket, föl vesszük a harcot, nehogy mind meghaljunk, ahogy testvéreink meghaltak a barlangokban.” ⁴²Akkoriban csatlakozott hozzájuk egy asszideus csoport – izraeli bátor férfiak, törvényhez hű emberek. ⁴³Azok is mind hozzájuk szegődtek, akik a szorongatások elől menekültek. ⁴⁴Erősítésül szolgáltak nekik. Így összeverődött egy sereg, és lesújtottak haragjukban a bűnösökre és neheztelésükben a hitehagyottakra. Akik megmaradtak, a pogányokhoz menekültek. ⁴⁵Mattatiás és követői körbejártak és lerombolták az oltárokat. ⁴⁶Erőszakkal körülmetélték a még körülmetéletlen gyerekeket, akiket Izrael földjén találtak. ⁴⁷Üldözték a felfuvalkodottakat, és vállalkozásuk sikerrel járt. ⁴⁸Így megvédték a törvényt a pogányok és a királyok támadásaival szemben, és megakadályozták a bűnösök győzelmét.

Mattatiás végrendelete és halála.

⁴⁹Amikor Mattatiás napjai végükhöz közeledtek, így szólt fiaihoz: „Most góg és gyalázat uralkodik, a pusztulás és az ádáz harag ideje van itt. ⁵⁰Gyermekeim, harcoljatok hát a törvényért, adjátok oda életeteket atyáitok szövetségéért! ⁵¹Emlékezzetek atyáink tetteire, amelyeket a maguk idejében véghezvittek. Akkor nagy híretek lesz, s nevetek örökre fennmarad. ⁵²Ábrahám nem a próbatételben bizonyult-e hűségeseznek, nem az szolgált-e megigazulására? ⁵³József nyomorúsága idején megtartotta a törvényt, és ura lett Egyiptomnak. ⁵⁴Ősatyánk, Pinchasz buzgalmaért az örök papság ígését kapta. ⁵⁵Józsue betöltötte a törvényt, és Izrael bírója lett. ⁵⁶Káleb tanúbizonyságot tett az egybegyűltek előtt, és örökséget kapott az országban. ⁵⁷Dávid jóságáért örök időkre örökölte a királyi széket. ⁵⁸A törvény iránti buzgalmaért Illést az égbe vitték. ⁵⁹Hananja, Azarja, Misael hittek, és kiszabadultak a lángokból. ⁶⁰Dánielt ártatlansága megmentette az oroslán torkából. ⁶¹Tudjátok meg ebből – nemzedékről nemzedékre –, hogy aki benne remél, nem csalatkozik. ⁶²Ne féljetez hát a bűnös szavától, mert dicsősége csak sár és féreg martaléka. ⁶³Ma még dicsőítik, holnap már letűnik, visszatér a porba, terveit meghiúsulnak. ⁶⁴Gyermekeim, legyetek férfiak, és tartsatok ki a törvényben! Mert így juttok dicsőségre. ⁶⁵Nézzétek testvéreteket, Simont! Én tudom, hogy okos ember. Engedelmeskedjetez hát neki mindig! Ő legyen az atyátok! ⁶⁶Júdás, a Makkabeus tele erővel ifjúkora óta. Ő legyen ezért seregetek vezére és vezesse a népek elleni harcot. ⁶⁷Gyűljetez köré mindannyian, akik szem előtt tartjátok a törvényt, és álljatez szörnyű bosszút népetekért. ⁶⁸Fizessetez vissza keményen a pogányoknak, és igazodjatez a törvény előírásaihoz.” ⁶⁹Aztán megáldotta őket, és megtért atyáihoz. ⁷⁰A 146. esztendőben halt meg; Modinban atyái sírboltjába temették. Egész Izrael siratta, mélységes gyászban.

3. JÚDÁS MAKKABEUS, A ZSIDÓK VEZÉRE (KR. E. 166–160)

Júdás Makkabeus dicsérete.

3¹ Helyébe fia, a Makkabeusnak nevezett Júdás lépett. ²Mind támogatták a testvérei és atyjának hívei. Örömmel harcba szálltak Izraelért. ³Hírt szerzett népének messze földön. A páncélt óriásként viselte, felöltötte fegyverzetét, úgy szállt harcba, oltalmazva kardjával a tábornokot. ⁴Tetteiben oroszlánhoz volt hasonló, zsákmányért bömbölő oroszlánhoz. ⁵Felkutatva a hitehagyottakat, üldözte őket, tűzbe vetette népe szorongatóit. ⁶A bűnösök reszkettek előtte félelmükben, remegtek mind a gonosztevők. Így a szabadítás sikerrel járt. ⁷Bajt hozott sok királynak, Jákob örült tetteinek. Örökre áldott marad emlékezete. ⁸Végigvonult Jákob városain, kiirtotta belőlük a gonoszokat, és elfordította a haragot Izraelről. ⁹Hírneve elért a föld határáig, és maga köré gyűjtötte, akik szétszóródtak.

Júdás első sikere.

¹⁰Apollóniosz pogány népeket és hatalmas szamáriai sereget toborzott, hogy harcba szálljon Izraellel. ¹¹Amikor Júdás ennek hírére vette, kivonult elé, legyőzte és megölte. Sokan halálos sebet kaptak és meghaltak. A többiek elmenekültek. ¹²A zsákmányt összeszedték, Júdás megszerezte Apollóniosz kardját, és ezután mindig azzal harcolt. ¹³Amikor a szíriai sereg vezére, Szeron meghallotta, hogy Júdás embereket gyűjtött maga köré, egy hűségeseiből álló csapatot, akik hadba vonultak vele, ¹⁴így szólt: „Nevet szerzek magamnak, s híres leszek az országban, ha Júdást és embereit, akik semmibe vették a király törvényét, megtámadom.” ¹⁵Kivonult hát egy második támadásra. Istentelenekből álló hatalmas sereg kísérte, hogy segítsen neki Izrael fiait bosszút állni. ¹⁶Amikor Bet-Horon lejtői felé közeledett, Júdás kevés emberével kivonult elé. ¹⁷Amikor ezek meglátták a hatalmas sereget, így szóltak Júdásnak: „Hogy vehetnénk fel a harcot ily kevesen ekkora túlerővel? Ráadásul kimerültek vagyunk, hiszen ma még nem is ettünk.” ¹⁸„Kevesen is körülzárhatnak sokakat – felelte Júdás –, mert az égnek egyre megy, hogy sok vagy kevés által szerezz-e szabadulást. ¹⁹A háborúban nem a sereg nagyságától függ a győzelem, hiszen a segítség az égből jön. ²⁰Azok ott göggel és istentelenséggel eltelve jönnek ránk, hogy asszonyainkkal és gyermekeinkkel egyetemben elhurcoljanak és kifosszanak bennünket. ²¹De mi harcba szállunk életünkért és törvényünkért. ²²(Isten) maga fogja őket a szemünk láttára megsemmisíteni. Ne féljete hát tőlük!” ²³Alighogy befejezte, hirtelenül nekik rontottak. Megsemmisítették Szeront seregével együtt. ²⁴Bet-Horon lejtőjétől egészen a síkságig üldözték őket. Mintegy nyolcszáz ember elesett közülük, a többiek meg a filiszteusok földjére menekültek. ²⁵Így félelem fogta el őket Júdástól és testvéreitől, rémület szállta meg körülöttük a népeket. ²⁶Híre eljutott a királyig, és a nemzetek Júda harcairól beszéltek.

Antiochusz Perzsia és Júdea ellen készül.

²⁷Amikor Antiochusz ezeket a híreket meghallotta, nagy haragra gerjedt. Összegyűjtötte országa minden haderejét, az egész hatalmas sereget. ²⁸Felnyitotta kincseskamráit, egész évre szóló zsoldot fizetett a csapatoknak, és megparancsolta nekik, hogy legyenek készek mindenre. ²⁹Akkor azonban észrevette, hogy kincseskamrájából kifogyott a pénz. A zavargások és a szorongatás miatt, amelyet az ősi törvények megszüntetésével hozott az országra, kevés adó folyt be az országból. ³⁰Így félt, hogy mint már egyszer vagy másszor előfordult, nem lesz elég a pénz a költségekhez és az ajándékokra, amelyeket eddig bőkezűen osztogatott, bőkezűbben, mint az addigi királyok. ³¹Nagy zavarban volt. Elhatározta hát, hogy Perzsiába megy, behajtja az adót a tartományokban, és sok pénzt összeszed. ³²Az ország ügyeit Liziászra bízta, egy királyi családból való előkelő emberre, az Eufrátesztől egészen Egyiptom határáig. ³³Azzal is megbízta, hogy hazatértéig nevelje a fiát, Antiochuszt. ³⁴Azonkívül átengedte neki hadereje felét és az elefántokat. Közölte vele terveit, különösen Júdeára és Jeruzsálemre vonatkozó rendelkezéseit: ³⁵vezessen ellenük hadat és törje meg végérvényesen Izrael hatalmát, semmisítse meg Jeruzsálem megmaradt lakóit, még emléküket is irtsa ki azon a helyen. ³⁶Egész területükre telepítsen idegeneket, sorsolás útján ossza fel földjüket. ³⁷Hadereje másik felét maga mellé rendelte, és 147-ben elindult fővárosából, Antiochiából átkelt az Eufráteszen és átvonult a fennsíkon.

Gorgiász és Nikanor betörnek Júdeába.

³⁸Liziász a király hívei közül kiválasztotta Dorimenesz fiát, Ptolemeuszt, Nikanort és Gorgiászt, csupa bátor embert. ³⁹Elküldött velük negyvenezer gyalogost és hétezer lovat, hogy hatoljanak be Júda földjére, és a király parancsa szerint pusztítsák el. ⁴⁰Ezek egész seregükkel elindultak és benyomultak. Emmausz közelében a síkságon ütötték fel táborukat. ⁴¹Amikor a vidék kereskedő emberei meghallották hírüket, rengeteg aranyat, ezüstöt és lábszíjat vettek magukhoz, s elmentek a táborba, hogy Izrael fiait megvegyék rabszolgának. Idumeából és a filiszteusok földjéről csapatok csatlakoztak hozzájuk. ⁴²Júdás és testvérei látták, hogy a veszedelem egyre nagyobb, és a csapatok már az ő területükön táboroznak. A király rendelkezéseiről is hallottak, hogy a népet teljesen ki kell pusztítani. ⁴³Így szóltak hát egymáshoz: „Akadályozzuk meg népünk megsemmisítését, és harcoljunk népünkért és a szentélyért.” ⁴⁴Egybegyűltek, hogy előkészüljenek a harcra, imádkozzanak és kiesdekeljék az irgalmat és a könyörületet. ⁴⁵Jeruzsálem lakatlan volt, mint a pusztaság. Fiai közül nem járt senki se ki, se be. Szentélyét eltiporták. A várat idegenek lakták, pogányoknak szolgált lakóhelyül. Jákobból eltűnt az öröm, nem hallatszott furulya és hárfa.

A zsidók Micpában gyülekeznek.

⁴⁶Összegyűltek hát, és a Jeruzsálemmel szemközti Micpába mentek. Mert Micpa valamikor imádkozóhelye volt Izraelnek. ⁴⁷Böjtöltek azon a napon, vezeklőruhát öltöttek, hamut szórtak a fejükre és megszagatták ruhájukat. ⁴⁸Kigöngyöltették a törvénykönyvet ugyanazzal a szándékkal, amivel a pogányok a bálványait szokták kérdezni. ⁴⁹Odahordták a papi palástokat, az első termést és a tizedet. Azokat a nazírokat is odahívták, akiknek letelt a fogadalmi idejük. ⁵⁰Aztán hangosan szólították az eget: „Mit tegyünk? Hová vigyük? ⁵¹Hiszen szentélyedet eltiporták és megszenségtelenítették, papjaid megaláztak és szomorúak. ⁵²Lám a pogányok újra gyülekeznek ellenünk, hogy kiirtsanak bennünket. Te tudod, mit forralnak ellenünk. ⁵³Hogy volnánk képesek szembeszállni velük, ha te nem segítesz?!” ⁵⁴Aztán megfújták a trombitákat és hangosan felkiáltottak. ⁵⁵Ezután Júdás vezetőket rendelt a nép fölé, parancsnokokat az ezres, százas, ötvenes és tízes csoportok élére. ⁵⁶Azoknak ellenben, akik házat építettek, feleséget vettek vagy szőlőt telepítettek, vagy akik féltek, a törvény rendelkezése értelmében meghagyta, hogy menjenek haza. ⁵⁷Aztán fölkerelkedett a sereg, és Emmausztól délre táborot ütött. ⁵⁸Júdás így szólt: „Övezzétek fel derekatokat és legyetek bátor férfiak! Holnap korán legyetek készen rá, hogy harcba szálljatok ezekkel a pogány népekkel, akik szövetségbe léptek ellenünk, hogy megsemmisítsenek bennünket szentélyünkkel együtt. ⁵⁹De inkább elesünk a harcban, semmint tétlenül nézzük népünk és szentélyünk vesztét. ⁶⁰De legyen úgy, ahogy az ég akarja!”

Az emmauszi csata.

⁴ Gorgiász maga mellé vett ötezer gyalogost és ezer válogatott lovast. ² A sereg éjszaka kelt útra, hogy rajtaüssön a zsidók táborán és észrevétlenül megsemmisítse őket. A várban szolgáló emberek voltak a vezetőik. ³ Júdás hallott felőle, s maga indult el katonáival, hogy a király seregét leverje Emmausznál addig, ⁴ amíg a csapatok szerte vannak, a táboron kívül. ⁵ Gorgiász éjszaka ért oda a zsidók táborába, de nem talált ott senkit. Erre a hegyekben kereste őket. Azt gondolta: „Máris menekülnek előlünk!” ⁶ Hajnalban megjelent Júdás háromezer férfival a síkságon, de nem volt megfelelő vértjük és kardjuk, amelyet szerettek volna. ⁷ Ugyanakkor látták, hogy a pogányok tábora körül van véve sáncokkal és lovasokkal – csupa harcedzett katona. ⁸ Akkor Júdás így szólt embereihez: „Ne féljete sokaságuktól és ne rettegjete támadásuktól. ⁹ Gondoljate arra, hogyan menekülte meg atyáink a Vörös-tengernél, amikor a fáraó seregével üldözte őket. ¹⁰ Most hívjuk segítségül az eget, hogy könnyörüljön rajtunk, emlékezzék atyáink szövetségére, és pusztítsa el ma ezt a sereget a szemünk láttára. ¹¹ Akkor majd minden pogány nép megtudja, hogy van, aki megszabadítja és megmenti Izraelt!” ¹² Amikor az idegenek fölemelték tekintetüket és látták, amint a zsidók kivonulnak ellenük, ¹³ elhagyták a tábor, hogy fölvegyék a harcot. Júdás katonái megfújták a kürtöket és összecsaptak velük. ¹⁴ A pogányokat megverték, úgyszólván a síkságra menekültek. ¹⁵ A hátramaradottakat mind kardélre hányták. Egészen Gézerig üldözték őket, Idumea, Asdod és Jamnia síkságára. Mintegy háromezer ember esett el itt. ¹⁶ Amikor Júdás seregével visszatért az üldözésből, ¹⁷ így szólt a néphez: „Ne kapjatek a zsákmányon! Mert még egy másik csata áll előttünk. ¹⁸ Gorgiász itt van seregével a közelünkben a hegyek közt. Álljate szemben az ellenséggel, és vívjatek meg vele. Aztán majd nyugodtan zsákmányolhatek.” ¹⁹ Alighogy befejezte Júdás a szavait, már látszott az egyik csapat, amint közeledett a hegyek közül. ²⁰ Ez észrevette, hogy (a táborban maradottakat) legyőzték, a tábor pedig felgyújtották. Mert a füst, amelyet láttak, jelezte, mi történt. ²¹ Ennek láttán nagyon megijedte. S amikor megpillantották Júdás seregét a síkságon, harcra készen, ²² a filiszteusok földjére menekülte. ²³ Júdás erre a táborbeli zsákmány felé vette az irányt. Rengeteg aranyat, ezüstöt, lila és piros bíborszövetet és értéktárgyat összeszedte. ²⁴ Hazatérve himnuszokat és háladalokat zengte az égnek: „Mert jó, irgalma örökkévaló.” ²⁵ Így azon a napon nagy szabadulást látott Izrael.

Liziász első hadjárata.

²⁶Azok az idegenek, akik megmenekültek, mind Liziászhoz mentek, és jelentették neki az esetet. ²⁷Amikor meghallotta, megrendült és elcsüggedt. Mert nem szándéka szerint mentek a dolgok Izraellel, és a király parancsa sem teljesült. ²⁸A következő esztendőben szerzett hát hatvanezer válogatott harcost és ötezer lovast, hogy teljesen kiirtsa őket. ²⁹Benyomultak Idumeába és Bet-Curnál letáboroztak. Júdás tízezer férfival szállt szembe velük. ³⁰Amikor a hatalmas haderőt megpillantotta, imádkozott, ezekkel a szavakkal: „Áldott vagy, Izrael szabadítója! Megtörted az óriás erejét szolgálád, Dávid által, a filiszteusok seregét pedig Saul fiának és fegyverhordozójának, Jonatánnak a kezére adtad. ³¹Add ezt a sereget népednek, Izraelnek a hatalmába. Hadd vesszenek el haderejük és lovasságuk ellenére. ³²Töltsd el őket félelemmel! Vedd el büszke bátorságukat! Rettegjenek a vereségtől. ³³S hulljanak el azok kardja élén, akik szeretnek téged, hogy aztán mindannyian énekekkel dicsőítsenek, akik elismerik a nevedet.” ³⁴Aztán egymásnak rontottak. Liziász seregéből mintegy ötezer ember elesett – közelharcban estek el. ³⁵Amikor Liziász látta serege pusztulását és Júda seregének harcra készségét, s azt hogy mennyire el vannak szánva; vagy tisztességben élni, vagy meghalni, visszatért Antiochiába. Újabb zsoldosokat szerzett, hogy még erősebb sereggel térjen vissza Júdeába.

A templom megtisztítása és fölszentelése.

³⁶Júdás és testvérei így beszéltek: „Lám, megsemmisültek ellenségeink! Menjünk hát fel, tisztítsuk meg és szenteljük föl a templomot!” ³⁷Az egész sereg összegyűlt és felvonult Sion hegyére. ³⁸Látták az elpusztított szentélyt, az égőáldozat megszenteltelenített oltárát, a fölégetett kapukat, az előudvarokban a bozótot, amely mint valami erdőben vagy hegyen, úgy elburjánzott, és a szétrombolt helyiségeket. ³⁹Erre megszaggatták ruhájukat, nagy jajgatásban törtek ki, és hamut szórtak a fejükre. ⁴⁰Arcra borultak a földön, kürtjeleket adtak és hangosan esedeztek az éghez. ⁴¹Akkor Júdás parancsot adott embereinek, hogy vegyék fel a harcot a várat megszállva tartó csapatokkal, addig ő megtisztítja a szentélyt. ⁴²Aztán feddhetetlen és törvényt megtartó papokat választott. ⁴³Ezek megtisztították a szentélyt, és a botrány köveit tisztátalan helyre vitték. ⁴⁴Az égőáldozatok megszenteltelenített oltára ügyében tanácsot tartottak, hogy mit tegyenek vele. ⁴⁵Az a jó gondolatuk támadt, hogy lerombolják, nehogy azzal gúnyolják őket, hogy a pogányok megszenteltelenítették. Tehát lerombolták az oltárt. ⁴⁶A köveket a templomdombon egy arra alkalmas helyre rakták, míg próféta nem támad, aki majd megmondja a teendőket. ⁴⁷Aztán a törvény előírásának megfelelően faragatlan köveket vettek, és a régi mintájára új oltárt építettek.

⁴⁸A szentélyt is újra fölépítették, és fölszentelték a templom belsejét meg az előudvarokat.
⁴⁹Új fölszerelést is készítettek az istentisztelethez, és bevitték a mécstartót, valamint az illatáldozat bemutatására szolgáló oltárt meg az asztalt a templomba. ⁵⁰Az illatáldozat oltárán tömjént égettek, a mécstartón pedig meggyújtották a mécseseket, és ezek megvilágították a templom belsejét. ⁵¹Kenyeret tettek az asztalra, és újra fölszerelték a kárpitokat. Így végbevitték, amibe belefogtak. ⁵²A 148. esztendőben a kilencedik hónap – azaz a Kiszleu hónap – huszonötödik napjának hajnalán nekiláttak, ⁵³és az égőáldozatok újonnan emelt oltárán áldozatot mutattak be a törvény szerint. ⁵⁴Ugyanabban az időben és ugyanazon a napon szentelték fel, amelyen a pogányok megszenteltségtenítették, dicsőítő énekekkel, citera, hárfá és cintányér kíséretében. ⁵⁵Az egész nép leborult. Magasztaló és dicsőítő énekeket zengtek az égnek, amely sikerre vitte ügyüket. ⁵⁶Az oltár fölszentelését nyolc napig ünnepelték. Örömben égőáldozatot és hálaáldozatot mutattak be a szabadulásért, aztán dicsőítő áldozatot. ⁵⁷A templom homlokzatát aranykoszorúkkal és pajzsoskákkkal díszítették, helyreállították a kapukat meg a helyiségeket, és ellátták őket ajtókkal. ⁵⁸Túláradó öröm kerítette hatalmába a népet, hogy lemosták a pogányok okozta szegényfoltot. ⁵⁹Júdás, testvérei és Izrael egész közössége elhatározta, hogy az oltár fölszentelésének napjait minden esztendőben megünnepelik öröm és ujjongás közepette ugyanabban az időben, Kiszlév hónap huszonötödik napjától kezdve nyolc napon át. ⁶⁰Abban az időben Sion hegyét magas fallal és erős bástyákkal vették körül, nehogy visszatérjenek a pogányok és lerombolják, mint korábban tették. ⁶¹Aztán Júdás őrséget helyezett oda, hogy védelmezze Sion hegyét. Bet-Curt is megerősítette, mint valami várat, hogy a népnek Idumeával szemközt legyen egy erődje.

Hadjárat az idumeaiak és az ammoniták ellen.

⁵ Amikor körülöttük a pogányok meghallották, hogy az égőáldozatok oltárát újra fölépítették, a szentélyt pedig helyreállították, mint azelőtt volt, nagy haragra gerjedtek. ² Elhatározták, hogy Jákobnak minden köztük élő fiát kiirtják. Nyomban el is kezdték a nép körében a mézárást és a pusztítást. ³ Akkor Júdás háborút indított Ézsau Idumeában élő fia ellen, mégpedig Akrabattene körül, mivel körös-körül szorongatták Izraelt. Nagy csapást mért rájuk, megalázta és kifosztotta őket. ⁴ Baján fiainak gonoszságára is visszaemlékezett, akik tőr és csapda voltak a népnek, mert leelkedtek rá az utakon. ⁵ Bástyáikba zárkóztak előle. Ám ő ostrom alá fogta őket, betöltötte rajtuk az átkot, fölégette bástyáikat az őrséggel együtt. ⁶ Aztán Ammon fiai ellen fordult. Erős hadsereggel és nagy sokasággal találta magát szemközt, Timóteus volt a vezér. ⁷ Számos ütközetet vívtak. Végül fölébük kerekedett, és teljesen megsemmisítette őket. ⁸ Jázert és leányvárosait is térdre kényszerítette, aztán visszatért Júdeába.

A galileai és a gileádi hadjárat előkészületei.

⁹ A gileádi pogányok is fölkeltek Izrael fiai ellen, noha az ő területükön éltek, hogy kiirtsák őket. Datema erődjébe menekültek előlük, ¹⁰ s levelet küldtek Júdásnak és testvéreinek, ezzel a hírrrel: „Környékünkön a pogányok szövetkeztek, hogy megsemmisítsenek bennünket. ¹¹ Készen állnak az erőd megtámadására, ahova menekültünk; Timóteus a seregük parancsnoka. ¹² Ezért gyere, és szabadíts ki bennünket a hatalmából! Mert a mieink közül már sokan elestek. ¹³ Azokat a testvéreinket, akik a tubiaiak közt éltek, már mind megölték. Asszonyaikat, gyermekeiket és vagyonukat elhurcolták. Mintegy ezer embert lemészároltak.” ¹⁴ Még olvasták ezt a levelet, amikor már újabb követek érkeztek, Galileából, megszaggatott ruhában; a következő hírt hozták: ¹⁵ „Összefogtak ellenünk Ptolemais, Tírusz és Szidón népei és az egész pogány Galilea, hogy megsemmisítsenek bennünket.” ¹⁶ Amikor Júdás és a nép meghallották ezeket a híreket, nagy népgyűlést hívtak össze, hogy megtanácskozzák, mit tegyenek a szorongatott helyzetben levő és megtámadott testvéreikért. ¹⁷ Júdás azt mondta testvéreinek, Simonnak: „Válassz magad mellé embereket és menj, szabadítsd ki galileai testvéreidet. Én és testvérem, Jonatán, Gileádba megyünk.” ¹⁸ Zakariás fiát, Józsefet, valamint a nép egyik vezetőjét, Azariást a sereg maradékával Júdeában hagyta biztosítékul ¹⁹ ezzel a paranccsal: „Kormányozzátok ezt a népet! De míg haza nem térünk, háborút ne indítsatok a pogányok ellen!” ²⁰ Simon háromezer férfit vezetett Galileába, Júdás meg nyolcezer férfit Gileádba.

Harcok Galileában és Gileádban.

²¹Akkor Simon Galileába vonult, és sok támadást intézett a pogányok ellen. Megsemmisítette a pogány népeket. ²²Egészen a ptolemaiszi kapukig üldözte őket. A népek közül mintegy háromezer férfi elesett. ²³Akkor fogta a galileai és az arbattabeli zsidókat asszonyaikkal és gyermekeikkel, valamint minden vagyonukkal együtt, és nagy diadallal Júdeába vitte őket. ²⁴Júdás, a Makkabeus és testvére, Jonatán átkelt a Jordánon, és három napig meneteltek a pusztában. ²⁵Találkoztak a nabateusokkal. Ezek barátsággal viseltettek irántuk, és mindent tudtukra adtak, ami Galileában a testvéreikkel történt: ²⁶közülük sokan be vannak zárva Bozorában, Bozorban, Alemában, Kaszfóban, Makedban és Karnaimban, ezekben a nagy és megerősített városokban, ²⁷de Gileád többi városaiban is körül vannak zárva; elhatározták, hogy reggel megtámadják az erődöket és egyazon napon mindannyiukat megsemmisítik. ²⁸Akkor Júdás gyorsan visszafordult a pusztán át Bozora felé. Meghódította a várost, kardéltre hányta a lakosság férfi tagjait, kifosztotta és lángba borította. ²⁹Éjszaka tovább indult, és az erőd alá vonult. ³⁰Amikor megvirradt és kinyitották a szemüket, lám, egy megszámlálhatatlanul nagy sereg állt ott, létrákat és ostromgépeket cipeltek, hogy megrohamozzák az erődöt. Nyomban megindították ellenük a harcot. ³¹Akkor Júdás észrevette, hogy a harc már megkezdődött. A városból a trombiták hangja és a csatakiáltás az égig hatolt. ³²Erre felszólította katonáit: „Ma harcoljatok testvéreinkért!” ³³Három csapattal hátba támadta őket. Megfújták a trombitákat, és nagy csatakiáltást hallattak. ³⁴Amikor Timóteus megtudta, hogy Makkabeus az, megfutamodtak előle. Így nagy csapást mért rájuk. Ezen a napon mintegy nyolcezer férfi elesett közülük. ³⁵Akkor Alema felé vette az irányt, megostromolta és bevette. Az összes férfi lakost megölte, kifosztotta és lángba borította a várost. ³⁶Innen továbbindulva meghódította Kaszfót, Makedet, Bozort és Gileád többi városát. ³⁷Ezek után az események után Timóteus új sereget gyűjtött, és a patakon túl, Rafonnal szemben táborot ütött. ³⁸Júdás embereket küldött előre, hogy kémleljék ki a táborot. Ezt a hírt hozták neki: „A környék összes pogány népe köréje gyülekezett, hatalmas sereg. ³⁹Még arabokat is befogadott, segédcapatnak. A patakon túl táboroznak, és készen állnak rá, hogy ellened harcba szálljanak.” Erre Júdás szembe ment velük. ⁴⁰Amikor Júdás csapataival a patakhöz közeledett, Timóteus így szólt embereihez: „Ha ő kel át először, nem leszünk képesek ellenállni neki, túlerőben lesz velünk szemben. ⁴¹Ha azonban fél, és a patakon túl üt táborot, akkor mi kelünk át és legyőzzük.” ⁴²Amikor Júdás a patakhöz ért, öröket állított a patakhöz és megparancsolta nekik: „Ne engedjete egyetlen embert se sátort verni, szálljon mindenki harcba!” ⁴³Elsőként maga kelt át, és az egész nép követte. Az összes pogány népet legyőzte, eldobálták fegyverüket, és Karnaim templomába menekültek. ⁴⁴Először a várost foglalták el, aztán a templomot gyújtották fel azokkal egyetemben, akik benne voltak. Így elpusztították Karnaint – nem tudott többé Júdásnak ellenállni. ⁴⁵Júdás most egész Izraelt egybegyűjtötte, mind aki csak Gileádban élt, apraját-nagyját, az asszonyokat is, a gyerekeket is, minden holmijukkal, egy hatalmas seregre való népet, hogy Júda földjére vonuljanak. ⁴⁶Efronba értek, ebbe a szoros közelében fekvő, megerősített nagy városba. Nem lehetett letérni előtte se jobbra, se balra, csak rajta lehetett keresztül vonulni.

⁴⁷A város lakói azonban bezárták előttük a kapukat és eltorlaszolták kővel. ⁴⁸Júdás követet küldött, jóindulatúan azt üzenté: „Kénytelenek vagyunk területeteken átvonulni, hogy eljuthassunk földünkre. Senki sem fog ártani nektek. Csak gyalogosan átvonulunk.” De ők vonakodtak kaput nyitni. ⁴⁹Erre Júdás parancsot adott, hogy az egész seregnek hirdessék ki: ki-ki maradjon ott, ahol van. ⁵⁰A katonák letáboroztak. Aztán egész nap és egész éjjel harcoltak a város ellen, s hatalmukba kerítették. ⁵¹A város lakói közül a férfiakat mind kardélre hányta, (magát a várost) kifosztotta és a legyőzötteken vonult végig a városon. ⁵²Átkeltek a Jordánon, és a Bet-Sánnal szemközt elterülő nagy síkságra értek. ⁵³Júdás összegyűjtötte a hátul vonulókat és bátorította a népet az egész úton, míg Júda földjére nem értek. ⁵⁴Ujjongó örömmel fölvonultak Sion hegyére, és égőáldozatot mutattak be, mert nem halt meg közülük senki, szerencsésen hazaértek.

Vereség Jamnia mellett.

⁵⁵Azokban a napokban, amikor Júdás és Jonatán Gileádban voltak, testvérük, Simon pedig Ptolemais előtt állt Galileában, ⁵⁶Zakariás fia, József, valamint a sereg vezére, Azariás hallottak hőstetteikről és harcaikról. ⁵⁷Így szóltak: „Szerezzünk mi is nevet magunknak! Vonuljunk ki, és harcoljunk a körülöttünk élő pogányok ellen!” ⁵⁸Parancsot adtak seregük tisztjeinek, és Jamnia alá vonultak. ⁵⁹Gorgiász eléjük ment a városban állomásozó katonákkal, hogy fölvegye velük a harcot. ⁶⁰József és Azariás csatát vesztek, egészen Júdea határáig üldözték őket. Izrael népéből azon a napon mintegy kétezer férfi elesett. ⁶¹A nép súlyos vereséget szenvedett, mivel nem engedelmeskedtek Júdás és testvérei parancsának, hanem hőstetteikről ábrándoztak. ⁶²Aztán nem is azoknak a férfiaknak a nemzedékéből valók voltak, akiknek a keze szabadulást szerzett Izraelnek.

Győzelem Idumeában és Filiszteában.

⁶³Júdás, a hős és testvérei nagy hírre tettek szert Izrael egész népe, valamint a pogányok körében és mindenütt, ahol csak emlegették a nevüket. ⁶⁴Körülvették őket és szerencsét kívántak nekik. ⁶⁵Júdás és testvérei kivonultak és hadat indítottak Ézsau fiai ellen, a déli országrészért. Meghódította Hebront és leányvárosait, lerombolta erődjeit, és körben fölgújtotta bástyáit. ⁶⁶Tábort bontott, s a filiszteusok földjére vonult, és áthaladt Marizán. ⁶⁷Azon a napon több olyan pap elesett, aki hőstetteket akart végbevinni, és meggondolatlanul harcba bocsátkozott. ⁶⁸Júdás most Asdod felé vette az irányt, a filiszteusok földjén lerombolta az oltárokat, bálványait meg tűzbe vetette. Kifosztotta a városokat, aztán visszatért Júda földjére.

Antiochusz Epifanész halála.

⁶ ¹Akkortájt Antiochusz Epifanész végigvonult a fennsíkon. Meghallotta, hogy Perzsiában van egy Elimaisz nevű város, amelyik híres gazdagságáról, aranyáról és ezüstjéről. ²Különösen a templom nagyon gazdag: ott vannak azok az aranyvétek és páncélok és fegyverek, amelyeket Fülöpnek a fia, Sándor macedóniai király otthagytott, amikor a görögök első királyaként uralkodott. ³Elment tehát és megkísérelte a város kifosztását, de nem sikerült neki, mert a város lakói tudtak tervéről, ⁴és fölvettek vele a harcot. Menekült, és nagy szomorúságában elindult, hogy visszatérjen Babilonba. ⁵Akkor valaki utánament Perzsiába azzal a hírrel, hogy a Júdába bevonult csapatokat leverték. ⁶Liziász hatalmas sereg élén kivonult, de a zsidók legyőzték, mivel – fegyvereik, tartalékaik, valamint a legyőzött csapatoktól összeszedett rengeteg zsákmány révén – igen megerősödtek. ⁷Utálatuk tárgyát is lerombolták, amelyet (Liziász) Jeruzsálemben az áldozati oltárra épített. A szentélyt – ahogy azelőtt volt – magas falakkal vették körül, ugyanígy Bet-Cur városát is. ⁸Amikor a király ezeket a híreket meghallotta, megrémült, és nagyon megrendült. Fekvőhelyére roskadt és bánatába belebetegedett, hogy nem sikerült neki, amit el akart érni. ⁹Napokig ott maradt, mert nagy kedvetlenség lett úrrá rajta. Azt hitte, hogy meg kell halnia. ¹⁰Magához hívatta hát bizalmas embereit, és így szólt hozzájuk: „Szememet elkerüli az álom, szívemet meg nagy bánat nyomja. ¹¹Azt gondoltam magamban: Mekkora bajba jutottam, milyen nagy szomorúságba estem, hogy ennyire nyomaszt. Uralkodásom idején tiszteltek és szerettek. ¹²Most azonban eszembe jut a sok gonoszság, amit Jeruzsálemben véghezvittem. Elhurcoltam onnan az összes arany és ezüstedényt, aztán embereket küldtem oda, hogy Júda lakóit minden ok nélkül irtsák ki. ¹³Ráébredtem, hogy ezért ért utol ez a szerencsétlenség. Lám, idegen földön belepusztulok nagy bánatomba.”

V. Antiochusz trónra lépése.

¹⁴Akkor odahívatta egyik bizalmasát, Fülöpöt, és egész birodalma fölé rendelte. ¹⁵Átadta neki diadémját, palástját és pecsétgyűrűjét, hogy fiát, Antiochuszt tanítsa, neveljen belőle uralkodót. ¹⁶Antiochusz király a 149. esztendőben meghalt. ¹⁷Amikor Liziász hírért vette, hogy Antiochusz meghalt, fiát, Antiochuszt tette meg helyette királynak, akit ifjúkorában ő nevelt. Az Eupator nevet adta neki.

Júdás, a Makkabeus ostrom alá fogja Jeruzsálem várát.

¹⁸A vár őrsege háborgatta a szentély körül a zsidókat, s azon volt, hogy ártson nekik, a pogányoknak pedig a kedvükre tegyen. ¹⁹Júdás ezért tervbe vette, hogy megsemmisíti őket. Összegyűjtötte tehát az egész népet, hogy vegyék ostrom alá. ²⁰Össze is gyűltek és 150-ben körülzárták őket. Állásokat és ostromgépeket állítottak fel ellenük. Néhányuknak mégis sikerült átjutniuk az ostromgyűrűn. ²¹Különbé Izraelből való istentelenek csatlakoztak hozzájuk. ²²Elmentek a királyhoz, és így szóltak hozzá: „Meddig késlekedsz még, hogy igazságot szolgáltatass és testvéreinkért bosszút állj? ²³Készségesen szolgáltuk atyádat, teljesítettük akaratát, engedelmeskedtünk parancsainak. ²⁴Emiatt népünk fiai ellenségessé váltak irányunkban. Akiket csak kézre kerítették közülünk, azokat mind megölték, amink pedig volt, azt elrabolták. ²⁵De nem csupán ránk emeltek kezét, hanem egész határvidékedre is. ²⁶Lám, már Jeruzsálem várát ostromolják, be akarják venni. A templomot és Bet-Curt megerősítették. ²⁷Ha gyorsan meg nem előzöd őket, még ennél is nagyobb dolgokat visznek végbe, és nem leszel képes többé feltartóztatni őket.”

V. Antiochusz és Liziasz hadjárata.

²⁸E hírek hallatára a király haragra gerjedt, hívatta bizalmas embereit, ²⁹valamint a sereg és a lovasság vezéreit. Más országokból és a tenger szigeteiről is csatlakoztak hozzá különféle zsoldos csapatok. ³⁰Hadereje százezer gyalogosra, húsz ezer lovasra és harminckét harci elefántra rúgott. ³¹Végigvonultak Idumeán, és Bet-Cur előtt ütöttek tábor. Sokáig ostromolták, ostromgépeket is alkalmaztak. De azok kivonultak és felgyűjtötták őket – férfiasan harcoltak. ³²Júdás elvonult a vár alól, és Bet-Zacharja közelében ütött tábor, szemben a király seregével. ³³A király is jókor elindult, és sietve Bet-Zacharjába vezette a sereget. Csatasorba álltak és megfújták a trombitákat. ³⁴Az elefántok orra elé szőlőlevet meg szederlét tettek – ezzel igyekeztek őket harcra ingerelni. ³⁵Aztán szétszöttek az állatokat a csapatok között. Minden elefánt mellé ezer páncélingbe öltözött embert rendeltek, akik a fejükön bronzsisakot viseltek. Azonkívül még ötszáz válogatott lovas is beosztottak minden állat mellé. ³⁶Ezek már régóta hozzá voltak szokva az állathoz, követték, ahová csak ment, nem szakadtak el tőle. ³⁷Erős, fedett fatorony volt mindegyik elefánton, szíjjal odaerősítve, bennük három katona – ezek innét harcoltak – meg a hajtó. ³⁸A többi lovas a sereg két szárnyán állt fel, jobbról és balról, hogy nyugtalanítsák az ellenséget és fedezzék a saját harcmozdulataikat. ³⁹Amikor a nap visszaverődött az arany és bronzvérteken, még a hegyek is tündököltek; úgy világítottak, mint a fáklyák. ⁴⁰A királyi sereg egyik része a dombon helyezkedett el, a másik a lapályon. Biztosan és rendezetten nyomultak előre. ⁴¹Mindenki remegett, aki csak hallotta a sokaság zaját, a sereg robaját meg a fegyvercsörgést. Hatalmas, erős sereg volt. ⁴²Júdás közeledett a seregével, hogy fölvegye a harcot. A király seregéből hatszáz harcos elesett. ⁴³Ekkor Eleazár, az auarani észrevette, hogy az egyik állat a királyi bíbor színt viseli, és az összes többi állatot felülmúlja. Így azt gyanította, hogy a király ül rajta. ⁴⁴Feláldozta hát magát, hogy megmentse népét, magának pedig örök hírnevet szerezzen. ⁴⁵Bátran odarontott, be a csatasorokba. Jobbra is, balra is vagdalkozott, úgyhogy mindkét oldalon visszahőköltek. ⁴⁶Akkor bebújt az elefánt alá, alulról beledöfött és megölte, (az elefánt) földre rogyott, így ő is ott lelte halálát. ⁴⁷Mindazáltal látva a birodalom erőit és a csapatok harci készségét, visszavonultak előlük.

Bet-Cur elfoglalása, Sion hegyének ostroma.

⁴⁸A király csapatai most Jeruzsálembé vonultak fel ellenük. A király Júdeával és Sion hegyével szemközt ütött tábor. ⁴⁹A Bet-Curban lakó emberekkel békét kötött. Azok megadták magukat, mivel már nem volt semmi élelmük, hogy kiállhatták volna az ostromot – épp szombati nyugalom uralkodott az országban. ⁵⁰Tehát a király hatalmába kerítette Bet-Curt, majd őrséget helyezett bele, hogy őrizze. ⁵¹Aztán hosszú időn át a szentélyt ostromolta. Lőtornyokat, faltörő kosokat, tűzcsóvákat, követő és nyíllövő szerkezeteket és röpítőgépeket állított fel, ⁵²de azok is alkalmaztak gépeket támadóikkal szemben, és sokáig védekeztek. ⁵³Csak hogy az élelem kifogyott a kamrákból, mivel éppen a hetedik esztendő volt. A maradék tartalékot már azok fölélték, akik a pogányok elől Jeruzsálembé menekültek. ⁵⁴Csak kevés ember maradt a szentélyben, mert az éhség úrrá lett rajtuk, és szétszéledtek, ki-ki a maga hazájába.

A király vallásszabadságot ad.

⁵⁵Akkor Liziász hírére vette, hogy Fülöp, akit Antiochusz király még életében kijelölt, hogy fiát uralkodásra tanítsa, ⁵⁶hazatért Perzsiából és Médiából; vele vannak azok a csapatok is, amelyek még a királlyal vonultak hadba, s azon fáradozik, hogy átvegye a hatalmat. ⁵⁷Ezért sürgette a mielőbbi útrakelést. „Napról napra fogy az erőnk és az élelmünk – mondta a királynak, a sereg vezéreinek és a katonáknak. – Igaz, a helyet, ahol táborozunk, még szilárdan tartjuk. De ránk nehezedik a birodalom gondja. ⁵⁸Nyújtsunk hát kezet ezeknek az embereknek, és kössünk velük, meg az egész néppel is békét. ⁵⁹Engedjük meg nekik, hogy szokásaik szerint éljenek, úgy, mint azelőtt. Mert amiatt gyúltak haragra és művelték mindezt, hogy szokásaikat betiltottuk.” ⁶⁰A terv tetszett a királynak és a sereg vezéreinek. Így hát követeket küldött hozzájuk békét kötni. El is fogadták. ⁶¹A király és a sereg vezérei esküvel ígértek biztonságot. ⁶²Erre kijöttek a várból, a király pedig felvonult Sion hegyére. Mikor azonban látta ott az erődöt, megszegte az esküt, amelyet tett: parancsot adott, hogy rombolják le körös-körül a falakat. ⁶³Aztán sietve elvonult és visszatért Antiochiába. Ott találta Fülöpöt, a város uraként. Megtámadta, és erővel megszerezte a várost.

I. Demetriusz uralma.

7¹A 151. esztendőben Szeleukosz fia, Demetriusz Rómából menekülve kevés emberrel egy tengerparti városban szállt partra, s ott királyként uralkodott. ²Amikor aztán bevonult ősei királyi palotájába, a csapatok elfogták Antiochuszt és Liziászt, hogy elé vigyék. ³Jelentették neki a dolgot, de ő azt mondta: „Színüket se lássam!” ⁴Erre a katonák megölték őket, Demetriusz pedig birodalma trónjára lépett. ⁵Akkor Alkimusz vezetésével, aki főpap szeretett volna lenni, hitüktől elpártolt, istentelen emberek járultak elé Izraelből. ⁶Panaszt emeltek a nép ellen a király előtt. „Júdás és testvérei minden hívedet megölték – mondták –, és bennünket is elűztek hazánkból. ⁷Küldj ezért oda egy férfit, akiben megbízol! Menjen és győződjék meg minden bajról, amit nekünk és a király országának okozott, és büntesse meg (a tetteseket) és azokat is mind, akik támogatták őket.” ⁸A király kiválasztotta a királyi ház barátai közül Bakchideszt, aki a folyón túl uralkodott, nagy tekintélynek örvendett a birodalomban, és hűséges embere volt a királynak. ⁹Elküldte az istentelen Alkimusszal, akinek megadta a főpapságot. Megparancsolta, álljon bosszút Izrael fiain. ¹⁰Útra keltek, és nagy haderővel Júda földjére értek. Követeket küldött Júdához és testvéreihez, álnok módon békét ajánlva. ¹¹De nem hittek szavuknak, mert látták, hogy nagy haderővel érkeztek. ¹²Alkimusznál és Bakchidesznál összegyűltek az írástudók, hogy meghányják-vessék a helyzetet. ¹³Izrael fiai közül az asszideusok voltak az elsők, akik a békekötés mellett emeltek szót. ¹⁴Azt mondták: „Egy Áron törzséből való pap is érkezett a sereggel, az nem fog ellenünk igazságtalanságot elkövetni.” ¹⁵Az biztosította a békét és megesküdött neki: „Semmi bajt nem hozunk rátok és barátaitokra!” ¹⁶Bíztak benne. De ő hatvan férfit elfogatott közülük és egyetlen nap mind kivégeztette őket, amint az Írás mondja: ¹⁷„Szentjeid testét szétszórták, vérüket kiontották Jeruzsálem körül, és nem volt senki, aki eltemette volna őket!” ¹⁸Félelem és rettegés fogta el miattuk az egész népet. Így beszéltek: „Nincs bennük sem hűség, sem igazságosság, lám, megszegték az egyezséget és az esküt, amit tettek.” ¹⁹Bakchidesz visszavonult Jeruzsálemből, és Betzet mellett ütött tábor. Azok közül a férfiak közül, akik elpártoltak tőle, sokat elfogatott, kivégeztetett, és a ciszternába dobatta őket, és a népből is néhányat. ²⁰Az országot Alkimuszra bízta, és védelmére mellette hagyott seregéből egy csapatot. Maga Bakchidesz pedig visszatért a királyhoz. ²¹Alkimusz küzdött a főpapi méltóságért. ²²Mind köré gyűltek saját népük szorongatói. Hatalmukba kerítették Júda földjét, és nagy bajt hoztak Izraelre. ²³Amikor Júdás látta a bajt, amelyet Alkimusz és hívei hoztak Izrael fiaira – nagyobbat még, mint a pogány népek –, ²⁴bejárta Júdea minden részét, körbe, és bosszút állt a hitehagyottakon. Így megakadályozták, hogy végigjárják az országot. ²⁵Amikor Alkimusz látta, hogy Júdás és pártja megerősödött, s nem képes nekik ellenállni, visszatért a királyhoz, és még gonoszabb dolgokkal vádolta őket.

Nikanor Júdeában.

²⁶A király most Nikanort küldte el, egyik leghíresebb vezérét, Izrael ellenségét és gyűlölőjét azzal a megbízással, hogy irtsa ki a népet. ²⁷Nikanor hatalmas sereggel érkezett Jeruzsálembe, és álnok módon ezt a békeüzenetet küldte Júdásnak és testvéreinek: ²⁸„Ne legyen közted és köztem háború! Csak csekély kísérettel érkezem, hogy békésen tárgyaljak veletek.” ²⁹Elment Júdáshoz és békésen üdvözölték egymást, de az ellenséges emberek közben készen álltak rá, hogy Júdást elhurcolják. ³⁰Júdás azonban világosan látta, hogy cselből ment el hozzá. Ezért gondosan kerülte, nem akarta többé látni. ³¹Nikanor észrevette, hogy tervét fölfedezték. Ezért Kafarszalamába vonult, hogy fölvegye Júdással a harcot. ³²Nikanor emberei közül mintegy ötszáz férfi elesett, a többiek Dávid városába menekültek.

Nikanor fenyegetőzései.

³³Ezután Nikanor felvonult Sion hegyére. A szentély néhány papja és a nép vénei közül is néhányan elé mentek, hogy békésen üdvözöljék, megmutassák neki az égőáldozatot, amelyet a királyért mutattak be. ³⁴Ő azonban kinevette és kigúnyolta, és tisztátalanná tette őket és gőgösen beszélt velük. ³⁵Haraggal eltelve megesküdött nekik: „Ha nem adjátok Júdást és seregét azonnal a kezemre, felgyújtom ezt a házat, ha szerencsésen visszatérek.” Ádáz haraggal eltelve ment el. ³⁶A papok bementek, és az oltár és a templom elé álltak. Sírtak és így szóltak: ³⁷„Te választottad ki ezt a házat, hogy nevednek szenteljük, és az imádság és könyörgés háza legyen népednek. ³⁸Állj bosszút ezen az emberen és seregén: hulljanak el a kardnak élétől! Jusson eszedbe káromlásuk, és ne adj nekik nyugalmat!”

Nikanor veresége.

³⁹Nikanor kivonult Jeruzsálemből és Bet-Horon mellett vert tábort. Itt még egy szíriai csapat is csatlakozott hozzá. ⁴⁰Júdás háromezer férfival Adaza mellett táborozott, és így szólt: ⁴¹„Amikor hajdan az asszír király követei káromoltak, megjelent angyalod, és 185 000 férfira lesújtott közülük. ⁴²Így tipord el ma is előttünk ezt a sereget. Hadd tudják meg a többiek is, hogy gyalázkodva beszélt szentélyedről. Ítélezz fölötte gonoszsága szerint!” ⁴³Adar hónap 13-án a seregek összecsaptak. Nikanor serege vereséget szenvedett, maga pedig elsőként esett el a harcban. ⁴⁴Amikor a sereg észrevette, hogy Nikanor elesett, eldobálták fegyverüket és menekültek. ⁴⁵Adazától egynapi járásnyira üldözték őket, egészen Gézer vidékéig. Mögöttük fújták a kürtöket. ⁴⁶Erre Júdea falvaiból mind előjöttek az emberek, és oldalba támadták őket. Ellenük fordultak ugyan, de mind kardélre hányták őket. Nem maradt közülük élve egy sem. ⁴⁷Összeszedték a zsákmányt meg a szerzett holmit, aztán levágták Nikanor fejét és jobbját, amelyet oly gögösen kinyújtott; magukkal vitték, és Jeruzsálem mellett kitűzték. ⁴⁸A nép nagyon örült. Úgy ünnepelték ezt a napot, mint valami nagy örömnepet. ⁴⁹Elhatározták, hogy Adar hónap 13-án minden évben megülik ezt a napot! ⁵⁰Most egy kis ideig nyugalom uralkodott Júda földjén.

A rómaiak dicsérete.

8 ¹Júdás hallott a rómaiak híreről, hogy milyen erősek, s mennyire felkarolják azokat, akik jóindulattal vannak irántuk; hogy bárkivel barátságot kötnek, aki hozzájuk csatlakozik. Egyszóval, hogy nagyon hatalmasak. ²Beszéltek neki háborúikról, a gallok közt végbevitt hőstetteikről, arról, hogyan vetették uralmuk alá és tették adófizetőiké őket. ³Hírül vitték, mit vittek véghez Hispániában, mint tulajdonították ott el az ezüst és aranybányákat; ⁴hogyan vetették hatalmuk alá – okosságukkal és kitartásukkal – az egész országot [noha nagyon messzire esett tőlük]; hogy győzték le a föld határaitól ellenük felvonult királyokat, mint okoztak nekik óriási vereséget, ugyanakkor a többiek mind adóztak nekik évről évre; ⁵hogyan győzték le és hódoltatták meg Fülöpöt és Perzeuszt, a kiteusok királyát és azokat, akik fellázkodtak ellenük; ⁶milyen vereséget szenvedett tőlük Ázsia királya, Nagy Antiochusz, aki százhusz elefánttal, lovassággal és hatalmas sereggel vonult ellenük hadba: ⁷élve elfogták, és arra kényszerítették, hogy ő is, utódai is nagy sarcot fizessenek; túszokat szedtek, ⁸és lemondatták az országról, mármint Indiáról, Médiáról, Lídiáról és néhány legszebb országrészről – ezeket elvették tőle és Eumenesz királynak adták; ⁹mint terveztek Görögország lakói hadjáratot megsemmisítésükre. ¹⁰Amikor azonban tervükről tudomást szereztek, hadvezért küldtek ellenük, legyőzték őket, úgyhogy sokan elesetek és odavesztek közülük, az asszonyokat és a gyerekeket fogságba hurcolták, kifosztották őket, országukat pedig elfoglalták, erődeiket lerombolták – mind a mai napig uralkodnak rajtuk; ¹¹mint semmisítették meg és igazták le a velük szembeszegülő többi királyságot és szigetet. Ugyanakkor barátaikkal és szövetségeseikkel tartják a barátságot. ¹²Így kiterjesztették hatalmukat közel s távolban mind a királyságokra. Aki csak hallja nevüket, retteg tőlük. ¹³Akit azonban uralomra akartak juttatni, az király is lett. Akitől pedig elfordultak, azt letették. Így nagy hatalomra tettek szert. ¹⁴Mindazonáltal közülük senki nem teszi fel a diadémot és ölti fel a bíbort csak azért, hogy hivalkodjék. ¹⁵Tanácsot hoztak létre, és annak háromszázhusz tagja mindennap minden szempontból megvitatja a nép dolgát, hogy jól kormányozza. ¹⁶Minden esztendőben egyetlenegy férfira bízzák a vezetésüket és az ország fölötti uralmat. Ennek az egy férfinak mind engedelmeskednek. Irigység és féltékenység nincs közöttük.

Szövetség a rómaiakkal.

¹⁷Júdás tehát kiválasztotta János fiát és Akkosz unokáját, Eupolemoszt, valamint Eleazár fiát, Jázont, és elküldte őket Rómába, hogy kössenek velük barátságot és szövetséget, hadd szerezzenek róla tudomást: ¹⁸mily súlyosan nehezedik rá Izraelre a görög hatalom, és szabadítsák meg őket jármuktól. ¹⁹Elmentek hát Rómába – nagyon hosszú volt az út –, a szenátus elé járultak, és így szóltak: ²⁰„Júdás, a Makkabeus, a testvérei és a zsidók népe küldött bennünket hozzátok, hogy kössetek velünk fegyverbarátságot és békeszövetséget, és vegyetek fel szövetségeseitek és barátaitok sorába.” ²¹A beszédük tetszésre talált. ²²A levél másolata, amelyet bronztáblára írtak és a békeszövetség és fegyverbarátság bizonyságául Jeruzsálembé küldtek, így hangzik: ²³„Üdv a rómaiaknak és a zsidók népének szárazon és vízen, örökké! Kard és ellenség maradjon távol tőlünk! ²⁴Ha háború fenyegeti Rómát vagy bármelyik szövetségését a hatalma alá tartozó egész birodalomban, ²⁵a zsidók népe szívvel-lélekkel együtt harcol vele, amennyire a körülmények kívánják. ²⁶Az ellenségnek gabonát, fegyvert, pénzt, hajót sem nem ad, sem nem szállít. Így tartotta jónak Róma, s ők ezeket a föltételeket ellenszolgáltatás nélkül megtartják. ²⁷Ugyanakkor a rómaiak készek együttmunkálni – amennyire a körülmények kívánják –, ha háború fenyegeti a zsidók népét. ²⁸Az ellenségnek gabonát, fegyvert, pénzt és hajót nem szállítanak. Így tartotta helyesnek Róma. A szövetséget minden álnokság nélkül megtartják. ²⁹E föltételekkel kötik meg a rómaiak a szövetséget a zsidókkal. ³⁰Ha azonban később akár az egyik, akár a másik hozzá kíván valamit fűzni vagy ki akar törölni, tetszése szerint megteheti. Amit hozzáfűznek vagy amit kihúznak, az érvényes lesz.” ³¹Ami azt a gyalázatot illeti, amelyet Demetriusz király követett el ellenük, arról a következőképpen írtunk: „Miért raktál oly súlyos igát barátainkra és szövetségeseinkre, a zsidókra? ³²Ha újabb panaszt emelnek ellened, igazságot szolgáltatunk nekik és hadba vonulunk ellened szárazon és vízen.”

A Beerzet melletti csata. Makkabeus Júdás halála.

⁹ Amikor Demetriusz meghallotta, hogy Nikanor és csapatai elestek a harcban, másodszor is elküldte Júda földjére Bakchideszt és Alkimuszt, serege jobb szárnyával. ² Galilea felé tartottak, és ostrom alá vették az Arbela vidékén fekvő Mezalotot. Elfoglalták, és sok embert megöltek. ³ A 152. esztendő első hónapjában Jeruzsálem előtt vertek táborát. ⁴ Aztán fölkerelkedtek, és húszezer gyalogossal és kétezer lovassal Beerzet alá vonultak. ⁵ Júdás egy háromezer férfiből álló válogatott sereggel Elezában ütötte fel a táborát. ⁶ Amikor a töméntelen csapatot megpillantották, nagyon megrémültek, és sokan megszöktek a táborból. Csak nyolcszáz férfi maradt ott belőlük. ⁷ Amikor Júdás látta, hogy serege felbomlott, a harc pedig elkerülhetetlen, nagyon elcsüggedt, mert már nem volt rá ideje, hogy összegyűjtse őket. ⁸ Teljesen magába roskadt, és így szólt a megmaradottakhoz: „Rajta, rontsunk rájuk, ellenségeinkre! Hátha mégis legyőzzük őket.” ⁹ Le akarták róla beszélni: „Nem vagyunk rá képesek – mondták. – Mentsük inkább az életünket. Aztán majd visszatérünk testvéreinkkel, és föl vesszük velük a harcot. Most túl kevesen vagyunk.” ¹⁰ Júdás azonban így felelt: „Távol legyen tőlem, hogy ezt tegyem és meneküljek előlük! Ha elérkezik az ideje, bátran meghalunk testvéreinkért. De nem hagyjuk, hogy becsületünkön szégyenfolt essék.” ¹¹ Ezzel a sereg kitört a táborból. Azok szembeszálltak velük. A lovasság kettéoszlott. A parittyások és az íjászok – a bátrabb előharcosokkal egyetemben – a sereg élén nyomultak előre. Bakchidesz maga a jobb szárnyon tartózkodott. ¹² A csatasorok két oldalról közeledtek, s zengtek a kürtök. Júdás is megfúvatta a kürtöket. ¹³ A föld megremegett a harci zajtól. Reggeltől estig folyt a küzdelem. ¹⁴ Akkor Júdás észrevette, hogy Bakchidesz, seregének a zömével a jobb szárnyon van. A bátrak mind csatlakoztak hozzá, ¹⁵ s legyőzték a jobb szárnyat. Egészen a hegység szélső lejtőjéig üldözték őket. ¹⁶ Amikor a bal szárnyon a szírek észrevették, hogy a jobb szárnyat szétverték, megfordultak, és gyalog Júdás és emberei nyomába eredtek. ¹⁷ Kemény csata volt, mindkét oldalon sokan megsebesültek és elestek. ¹⁸ Júdás is elesett, a többiek pedig menekültek.

Júdást, a Makkabeust eltemetik.

¹⁹ Jonatán és Simon elvitték testvérüket, Júdást, és Modinban atyáik sírboltjába temették. ²⁰ Egész Izrael megsiratta, és nagy gyászt tartott. Sok napig gyászolták és mondogatták: ²¹ „Hogy eshetett el a hős, aki Izraelt megszabadította.” ²² Júdás történetének többi részét, harcait és véghezvitt hőstetteit, nagyszerű cselekedeteit nem jegyezték föl, annyi volt belőlük.

4. JONATÁN, A ZSIDÓK VEZÉRE ÉS FŐPAPJA (KR. E. 160–142)

A görögpartiak uralma.

²³Júdás halála után egész Izraelben előkerültek a hitehagyottak és fellázadtak a gonosztevők.

²⁴Azokban a napokban nagy éhínség támadt, mert az ország is eltévelyedett velük.

²⁵Bakchidesz istentelen embereket választott ki, és megtette őket az ország vezetőinek.

²⁶Ezek felkutatták és kifürkészték Júdás követőit, Bakchidesz elé hurcolták őket, aki aztán megbüntette és megfenyítette őket. ²⁷Így nagy üldözés folyt Izraelben, amilyen nem volt attól az időtől, hogy az utolsó próféta megjelent körülükben. ²⁸Akkor Júdás követői összegyűltek, és így szóltak Jonatánhoz: ²⁹„Mióta testvéred, Júdás meghalt, nincs senki, aki hozzá hasonló volna, és az ellenség, Bakchidesz, s egyáltalán népünk ellenségei ellen harcba szállna. ³⁰Ezért megválasztunk helyette fejedelmünknek és vezérünknek, hogy vezess bennünket a harcban.” ³¹Jonatán tehát átvette azokban a napokban a vezetést, és testvére, Júdás helyébe lépett.

Jonatán Tekoa pusztájában.

³²Amikor ezt Bakchidesz meghallotta, az életére tört. ³³De Jonatán, valamint testvére, Simon és követői tudomást szereztek róla, és Tekoa pusztájába menekültek. Aszfar közelében ütöttek táborn, a ciszternánál. ³⁴[Egy szombaton Bakchidesz értesült róla, s maga vonult át seregével a Jordánon.] ³⁵(Jonatán) elküldte testvérét a málhás csapat élén, és arra kérte barátait, a nabateusokat, engedjék meg, hogy rengeteg holmijukat náluk hagyhassák. ³⁶De Medabából kivonultak Amrai fiai, elfogták Jánost, mindennel együtt, ami vele volt és elhurcolták. ³⁷Ezek után az események után jelentették Jonatánnak és testvéreinek, Simonnak, hogy Amrai fiai lakodalmat tartanak, és Nadabatból nagy kísérettel viszik a menyasszonyt, egy tekintélyes kánaáni embernek a lányát. ³⁸Erre emlékezetükbe idézték testvérüknek, Jánosnak a vérért, kivonultak és elrejtőztek a hegyek közt egy szakadékban. ³⁹Amikor fölemelték tekintetüket és odanéztek, lám egy nagy, lármás menet – a vőlegény meg barátai és rokonai közeledtek dob és zeneszóval, fegyveresen. ⁴⁰Rejtekhelyükről rájuk törtek és legyőzték őket. Sokan súlyosan megsebesültek és elesetek. A maradék a hegyekbe menekült. Mindent zsákmányul ejtettek. ⁴¹Így a lakodalom gyászra változott, a muzsikaszó meg siratóénekekre. ⁴²Miután megbosszulták testvérük vérért, visszatértek a Jordán mocsaras partjára.

A Jordán melletti ütközet.

⁴³Amikor Bakchidesz ezt meghallotta, egy szombaton nagy haderővel a Jordán partvidékére vonult. ⁴⁴Jonatán így szólt embereihez: „Rajta! Vívjunk meg az életünkért! Mert ma másképp áll a dolog, mint tegnap vagy tegnapelőtt. ⁴⁵Lám, előlről is, hátulról is ütközet fenyeget. Jobbról és balról a Jordán vize, mocsár és vadon – nincs mód kitérni. ⁴⁶Könyörögjete hát az éghez, hogy szabadítson ki benneteket ellenségeink hatalmából!” ⁴⁷Fellángolt a harc. Jonatán kinyújtotta kezét, hogy elérje Bakchideszt, de az kitért előle és visszahúzódott. ⁴⁸Akkor Jonatán a vízbe vetette magát az övéivel, és átúsztak a túlsó partra. Azok nem keltek át utánuk a Jordánon. ⁴⁹Bakchidesz oldalán azon a napon mintegy ezer férfi elesett.

Bakchidesz erődöket épít.

⁵⁰(Bakchidesz) visszatért Jeruzsálembe és megerősítette a városokat Júdában: várat épített Jerikóban, Emmauszban, Bet-Horonban, Bételben, Tamnatában, Faratonban és Tefonban, azután ellátta őket magas falakkal, kapukkal és zárrakkal, ⁵¹majd őrséget helyezett el bennük, hogy hadakozzék Izraellel. ⁵²Bet-Cur városát is megerősítette, továbbá Gézert, a várral egyetemben. Csapatokat telepített oda és élelmet tartalékolt. ⁵³Az ország vezető embereinek fiait elfogatta, és Jeruzsálem várába vitette őket, túsznak. ⁵⁴A 153. esztendő második hónapjában Alkimusz elrendelte, hogy rombolják le a belső templomudvar falait. Megsemmisítette a próféták műveit, hozzáfogott a romboláshoz. ⁵⁵De szélhűdés érte, így abbamaradt a munkája. Szája elnémult, megbénult, nem tudott többé beszélni, sem intézkedni házatája ügyeiben. ⁵⁶Alkimusz nagy kínok közt halt meg. ⁵⁷Halálát látva Bakchidesz visszatért a királyhoz, így két esztendeig nyugalom uralkodott Júda földjén.

Betbasszi ostroma.

⁵⁸A hitehagyottak tanácsot tartottak. „Lám – mondták –, Jonatán és emberei gondtalanul és nyugodtan élnek. Menjünk, hívjuk segítségül Bakchideszt, hogy egy éjszaka fogja el őket mind.” ⁵⁹Elmentek hát hozzá, és tanácskoztak vele. ⁶⁰Erre hatalmas sereg élén elindult, hogy bevonuljon. Titokban levelet küldött híveinek Júdeába, hogy fogják el Jonatánt és embereit. De nem sikerült nekik, mert kitudódott a tervük. ⁶¹Így azok fogtak el mintegy ötven férfit az ország lakói, a gonoszságok szerzői közül, és megölték őket. ⁶²Ezután Jonatán és Simon visszavonultak embereikkel Betbassziba, a pusztába. A lerombolt városrészeket újra fölépítették és megerősítették. ⁶³Amikor Bakchidesz ezt megtudta, összevonta egész haderejét, és Júdea férfiai is fegyverbe szólította. ⁶⁴Aztán kivonult és ostromolta, és ostromgépeket is alkalmazott. ⁶⁵Jonatán hátrahagyta testvérét, Simont a városban, maga pedig kevés emberrel bejárta az országot. ⁶⁶Legyőzte Odomerát és testvérét, valamint Farizin fiait, a saját táborukban. Amint győzni kezdtek, egyre gyarapodott seregük. ⁶⁷Simon és csapatai kitörték a városból, és felgyújtották az ostromgépeket. ⁶⁸Majd harcot indítottak Bakchidesz ellen, és legyőzték. Nagy gondot okoztak neki, egész haditervét megghiúsították. ⁶⁹Erre haragra lobbant a hitehagyottak ellen, akik azt tanácsolták neki, hogy vonuljon be az országba. Sokat kivégeztetett közülük, aztán elhatározta, hogy visszatér hazájába. ⁷⁰Amikor Jonatán ennek hírért vette, követeket küldött hozzá, hogy kössenek békét, és kérje tőle a foglyok hazabocsátását. ⁷¹(Bakchidesz) elfogadta az ajánlatot, és a javaslata szerint járt el. Megesküdött, hogy egész életében többé nem hoz rájuk bajt, ⁷²és hazaengedte a foglyokat is, akiket korábban magával hurcolt Izrael földjéről. Aztán megfordult, és visszatért hazájába. Soha többé nem lépett erre a területre. ⁷³Így elcsendesedtek Izraelben a fegyverek. Jonatán Michmászban telepedett le. Hozzáfogott az igazságszolgáltatáshoz és elűzte Izraelből az istenteleneket.

Alexander Balasz főpappá teszi Jonatánt.

10 ¹A 160. esztendőben Antiochusz Epifanész fia, Alexander felvonult, és elfoglalta Ptolemaiszt. Bebocsátást nyert és királyként uralkodott. ²Amikor Demetriusz király meghallotta, nagy hadsereget vont össze és hadba vonult ellene. ³Levelet küldött Jonatánnak, biztosítva neki a békét és a tiszteletet. ⁴Mert így gondolkodott: „Gyorsan szövetségre kell vele lépnünk, mielőtt még Alexanderral szövetkezne ellenünk. ⁵Mert arra a sok gonoszságra fog gondolni, amit ellene, testvérei és népe ellen végbevittünk.” ⁶Így hát felhatalmazta, hogy csapatokat toborozzon, fegyvereket szerezzen és szövetségre lépjen vele. Sőt még azt is megparancsolta, hogy a várban őrzött túszoikat adják ki neki. ⁷Jonatán Jeruzsálembe ment, és hangosan felolvasta a levelet az egész népnek és a várőrségnek. ⁸Igen megijedtek, amikor meghallották, hogy a király engedélyt adott neki, hogy csapatokat toborozzon. ⁹A várőrség kiadta neki a túszoikat, ő pedig visszaadta őket szüleiknek. ¹⁰Akkor Jonatán Jeruzsálemben telepedett le, és hozzáfogott a város fölépítéséhez és helyreállításához. ¹¹Utasításokat adott a munkásoknak, hogy a falakat és Sion hegyét köröskörül erősítsék meg nagy kövekkel. Ez meg is történt. ¹²Az idegenek, akik a Bakchidesz építette várban voltak, elmenekültek. ¹³Otthagyták otthonukat és visszatértek hazájukba. ¹⁴Csak Bet-Curban maradtak néhányan azok közül, akik elhagyták a törvényt és a parancsokat. Mert menedékül szolgált nekik. ¹⁵Alexander király hallott azokról az ígéretekről, amelyeket Demetriusz Jonatánnak tett. A harcokról és hőstettekről is értesült, amelyeket testvéreivel végbevitt, aztán elviselt szenvedéseikről is. ¹⁶Így szólt hát: „Vajon találunk-e még egy ilyen embert? Meg kell nyernünk barátunknak és szövetségesünknek!” ¹⁷Írt hát neki egy levelet és elküldte. Szó szerint így szólt: ¹⁸„Alexander király üdvözlését küldi testvérednek, Jonatánnak! ¹⁹Hallottunk felőled, hogy milyen bátor férfi vagy, méltó arra, hogy barátunk légy. ²⁰Ezért ma elrendeljük, hogy néped főpapjává légy. Hívjanak a király barátjának. [Bíborpalástot is küldött neki, meg aranykoronát.] Tarts velünk, és őrizd meg irántunk barátságodat!” ²¹A 160. esztendő hetedik hónapjában, a sátoros ünnepen Jonatán felöltötte a szent palástot, aztán csapatokat gyűjtött és rengeteg fegyvert szerzett.

I. Demetriusz levele.

²²Amikor Demetriusz értesült ezekről az eseményekről, magába roskadt, ²³és így szólt: „Miért hagytuk, hogy Alexander megelőzzön bennünket és megszerezze támaszképpen a zsidók barátságát? ²⁴Magam is írok nekik egy biztató levelet, ígérve méltóságot és gazdagságot, hogy mellém szegődjenek és segítséget nyújtsanak.” ²⁵Írt is nekik egy levelet. Így szólt: ²⁶„Demetriusz király üdvözlétét küldi a zsidók népének. Örömmel hallottuk, hogy a velünk kötött szövetséget megtartottátok, hűek maradtatok barátságunkhoz, és nem pártoltatok át ellenségeinkhez. ²⁷Továbbra is legyetek rajta, hogy barátsággal viseltessetek irányunkban. Majd megjutalmazunk benneteket mindenért, amit értünk tesztek, ²⁸elhalmozunk kiváltságokkal és adományokkal. ²⁹Mostantól szabadnak nyilvánítalak benneteket, és elengedem az összes zsidónak az adót. A sóadót is, a koronaadót is. ³⁰Mától kezdve lemondok a gabona harmadáról és a gyümölcs feléről, amely megillet; nem követelem mától fogva soha többé Júda földjétől és Szamária és Galilea három hozzá tartozó kerületétől. ³¹Jeruzsálem egész területével egyetemben legyen szent, minden tizedtől és szolgáltatástól mentes. ³²A jeruzsálemi várról is lemondok, és átengedem a főpapnak, telepítsen oda őrizetére tetszése szerinti embereket. ³³Váltságdíj nélkül szabadon bocsátok minden zsidót, akit elhurcoltak Júda földjéről birodalmam valamelyik részébe. Mentések lesznek minden adótól, s ugyanúgy állataik is. ³⁴Az ünnepek, a szombatok, az újhold napjai a törvény előírta ünnepnapok, valamint a három ünnep előtti és utáni nap legyenek birodalmamban minden zsidó számára az adómentesség és az engedmény napjai. ³⁵Senkinek sem lesz majd hatalmában, hogy valamiért bárkit is perbe fogjon vagy háborgasson közülük. ³⁶A zsidók közül mintegy harmincezer férfit besoroznak a király seregébe. Ezek zsoldot kapnak, amint az a király minden katonájának jár. ³⁷Egy részüket a király nagy erődeibe osztják majd be, a többiek bizalmi beosztást kapnak a birodalomban. A tiszttek és a parancsnokok az ő soraikból fognak kikerülni, s a saját törvényeik szerint élhetnek, amint azt a király Júda földjének is elrendelte. ³⁸Az a három kerület, amely Szamáriából Júdához tartozik, tartozzék egészen hozzá, annyira, hogy csak egy hatalom alatt álljon, és ne engedelmeskedjék másnak, mint a főpapnak. ³⁹Ptolemaiszt és környékét a jeruzsálemi templomnak adományozom, a szentély költségeinek fedezésére. ⁴⁰Személy szerint felajánlok évi 15 000 ezüstsékelt a meghatározott helyekről befutó királyi jövedelemből. ⁴¹A tisztviselők minden fölösleget, amit még nem szolgáltatnak be, mint az előző években, mostantól adjanak oda a templom szükségleteire. ⁴²Az 5000 ezüstsékelt, amit a templom jövedelméből évente be kellene szolgáltatni, elengedem, legyen a szolgálatot ellátó papoké. ⁴³Mindenki, aki Jeruzsálemben vagy bárhol az egész birodalomban a templomba menekül, mert vétett a király ellen vagy egyébként, mentességet kap mindenével együtt az egész birodalomban. ⁴⁴A templom fölépítésének és újjáalakításának költségeit a királyi kincstárból kell fedezni. ⁴⁵Ugyanígy a királyi kincstárt terhelik a Jeruzsálem falai újraépítésének és megerősítésének költségei is, valamint egész Júdeában a falak helyreállításának költségei.”

Jonatán elutasítja Demetriusz ajánlatát.

⁴⁶Amikor Jonatán és a nép értesültek ezekről az ígéretekről, nem hittek nekik és nem fogadták el őket. Mert eszükbe jutott az a nagy nyomorúság, amit Demetriusz Izraelre hozott és amivel annyira sanyargatta őket. ⁴⁷Alexanderrel tartottak, aki szemük láttára ajándékokat hozott magával, és együtt harcoltak vele egész idő alatt. ⁴⁸Alexander király nagy sereget gyűjtött és Demetriusszal szemközt táborozott. ⁴⁹A két uralkodó harcba szállt egymással. Demetriusz serege menekült, Alexander üldözőbe vette és legyőzte. ⁵⁰Makacsul harcolt egészen napnyugtáig. Demetriusz is elesett azon a napon.

Alexander házassága Kleopátrával. Jonatán mint helytartó.

⁵¹Akkor Alexander követet küldött Egyiptom királyához, Ptolemeuszhoz ezzel a levéllel:

⁵²„Visszatértem országomba, elfoglaltam őseim trónját és átvettem az uralmat. Legyőztem Demetriuszt, és birtokba vettem országunkat. ⁵³Megütköztem vele. Seregével egyetemben megsemmisítettük és elfoglaltuk királyi székhelyét. ⁵⁴Kössünk hát barátságot! Add hozzám feleségül a lányodat, hogy így rokonságba kerüljek veled. Elhalmozlak téged is, őt is hozzád méltó ajándékokkal.” ⁵⁵Ptolemeusz király így válaszolt: „Boldog az a nap, amelyen visszatértél őseidnek honába és elfoglaltad trónjukat! ⁵⁶Megadom, amit leveledben kértél. De gyere elém Ptolemaiszbba, hadd ismerkedjünk meg egymással. Aztán rokonságba lépek veled, amint kérted.” ⁵⁷Ptolemeusz és lánya, Kleopátra elhagyták Egyiptomot, és a 162. esztendőben Ptolemaiszbba mentek. ⁵⁸Alexander király eléjük ment. Az átadta neki lányát, Kleopátrát. Ptolemaiszbban nagy pompával tartották az esküvőt, ahogy azt a királyok szokták. ⁵⁹Akkor Alexander király írt Jonatánnak, hogy menjen el hozzá. ⁶⁰Nagy pompával vonult Ptolemaiszbba, és ott találkozott a két királlyal. Megajándékozta őket és bizalmas embereiket ezüsttel, arannyal és egyéb ajándékokkal. Így elnyerte tetszésüket. ⁶¹Erre az istentelen emberek Izraelből és a hitehagyottak összeesküdtek, hogy vádat emelnek ellene. De a király ügyet sem vetett rájuk. ⁶²Ellenkezőleg, parancsot adott, hogy vetkőztessék le Jonatánt és öltöztessék bíborba. Meg is tették. ⁶³Akkor a király maga mellé ültette és azt mondta fő tisztségviselőinek: „Kísérjétek be a városba, és hirdessétek ki: senki ne merjen ellene semmiféle ügyben vádat emelni, és senki ne háborgassa.” ⁶⁴Amikor vádlói megtudták, hogy milyen megtiszteltetésben volt része, s hogy bíborba öltöztették, elmenekültek. ⁶⁵A király magas kitüntetésekkel adományozott neki és bizalmas emberei sorába iktatta. Megtette vezérnek és helytartónak. ⁶⁶Jonatán békében és boldogan tért vissza Jeruzsálembe.

II. Demetriusz. Jonatán legyőzi Apollóniusz helytartót.

⁶⁷A 165. esztendőben Demetriusznak a fia, Demetriusz Kréta szigetéről visszatért ősei földjére. ⁶⁸Ez a hír aggodalommal töltötte el Alexandert, így visszament Antiochiába. ⁶⁹Demetriusz Apollóniuszt tette meg Cöle-Szíria helytartójának. Ez nagy sereget gyűjtött és Jamniánál táborozott. A következő üzenetet küldte Jonatánnak, a főpapnak: ⁷⁰„Te vagy az egyetlen, aki ellenünk lázadsz. Miattad gúny és nevetség tárgya lettem. Miért nyúlsz fegyverhez ellenünk a hegyek közt? ⁷¹Ha bízol csapataidban, gyere le a síkságra, és mérjük össze erőinket! Mellettem vannak a városok haderői. ⁷²Érdeklődj, és majd megtudod, ki vagyok és milyenek a segítségemre levő csapatok. Azt fogják neked mondani: Nem tudok nekik ellenállni, hiszen atyáidat is legyőzték, kétszer is, a saját földjükön. ⁷³Most meg ekkora lovassággal és ily töméntelen sereggel szemben hogy állhatnátok helyt a síkságon, ahol nincs sehol egy kő, sehol egy kavics és semmiféle rejtekhely sem.” ⁷⁴Amikor Jonatán meghallotta Apollóniusz üzenetét, mélyen megrendült. Aztán kiválasztott tízezer férfit és elhagyták Jeruzsálemet. Testvére, Simon csatlakozott hozzá, hogy segítségére legyen. ⁷⁵Joppe előtt ütött tábor. A város lakói bezárták előtte a kapukat, mivel Apollóniusz helyőrsége volt Joppében. Onnan indítottak támadást. ⁷⁶A város lakói megijedtek és megnyitották a kapukat. Így Jonatán elfoglalta Joppét. ⁷⁷Amikor Apollóniusz ennek híret vette, kivonult háromezer lovassal és töméntelen gyalogossal. Asdod felé vette az irányt, mintha arra akarna elvonulni. Bízva azonban rengeteg lovasában, azon mód a síkságra nyomult. ⁷⁸Jonatán Asdodig követte, és a két sereg összecsapott. ⁷⁹Apollóniusz ezer lovasat hátrahagyott egy rejtekhelyen. ⁸⁰Jonatán azonban észrevette háta mögött a tartaléksereget – körülvették seregét és reggeltől estig nyilazták népét. ⁸¹Népe helytállt, amint Jonatán parancsolta, de azoknak lovai kimerültek. ⁸²Most megérkezett Simon a csapataival, és megtámadta a gyalogságot, mivel a lovasság már kifáradt. Legyőzték őket, úgyhogy menekültek. ⁸³A lovasság szétszéledt a síkságon, majd Asdodba menekültek, és bálványuknak, Dágonnak templomában kerestek menedéket. ⁸⁴Jonatán azonban felgyújtotta Asdodot és a körötte fekvő helységeket, és kifosztotta őket. Dágon templomát is felgyújtotta az odamenekült lovasokkal együtt. ⁸⁵A kard élén elhullottak és a felgyújtottak száma mintegy nyolcezer férfira rúgott. ⁸⁶Innen elvonulva Jonatán Aszkalonnal szemben ütött tábor. A város lakói kivonultak elé, nagy pompával. ⁸⁷Erre Jonatán és emberei gazdag zsákmánnyal megrakodva visszatértek Jeruzsálembe. ⁸⁸Amikor Alexander király híret vette ezeknek az eseményeknek, még nagyobb tiszteletben részesítette Jonatánt. ⁸⁹Küldött neki egy aranycsatot, amelyet a király rokonainak szoktak ajándékozni. Aztán neki adományozta Akkaront, egész környékével együtt.

VI. Ptolemeusz támogatja II. Demetriuszt, és Alexanderrel együtt meghal.

11 ¹Egyiptom királya hatalmas sereget összegyűjtött, oly töméntelen, mint a tenger partján a fővény, és ráadásul rengeteg hajót is. Csellemel meg akarta szerezni Alexander birodalmát, hogy aztán a maga birodalmához csatolja. ²Ezért békét ígérve érkezett Szíriába. A városok megnyitották előtte kapuikat, és eléje mentek. Mert Alexander király elrendelte, hogy fogadják, hiszen az apósa volt. ³Mihelyt bevonult a városokba, Ptolemeusz helyőrséget rendelt seregéből minden városba. ⁴Amikor Asdodba ért, megmutatták neki Dágon kiégetett templomát, Asdodnak és a környékbeli helységeknek romjait, valamint a szerteheverő holttesteket és azoknak az elszenesedett maradványait, akiket Jonatán elégetett a harcok során, mivel halomba rakták őket a király útja mentén. ⁵Elbeszélték a királynak, amit Jonatán véghezvitt, hogy így rossz színben tüntessék fel. A király azonban hallgatott. ⁶Jonatán – nagy pompával – látogatást tett Joppéban a királynál. Üdvözölték egymást, és egész éjjel ott maradtak. ⁷Aztán Jonatán elkísérte a királyt egészen az Eleuterusz folyóig, majd visszatért Jeruzsálembe. ⁸Ptolemeusz hatalmába kerítette a partvidék minden városát, egészen a tenger mellett fekvő Szeleukiáig. Gonosz terveket szőtt Alexander ellen. ⁹Követeket küldött Demetriusz királyhoz ezzel az üzenettel: „Nos, kössünk szövetséget egymással! Neked adom lányomat, aki most Alexander felesége, aztán uralkodhatsz atyád egész birodalmán. ¹⁰Mert megbántam, hogy hozzáadtam a lányomat, mivel az életemre tör.” ¹¹Így gyalázta, csak azért, mert vágyott a birodalmára. ¹²Elvitte a lányát, és hozzáadta Demetriuszhoz. Így törésre vitte a dolgot Alexanderrel, ellenségességük nyilvánvalóvá vált. ¹³Ptolemeusz bevonult Antiochiába, és föltette Ázsia diadémmját. Így két diadémot viselt a fején, az egyiptomit és az ázsiait. ¹⁴Alexander király akkortájt Kilikiában tartózkodott, mivel annak a vidéknek a lakói lázadoztak. ¹⁵Amikor Alexander értesült a dologról, hadat indított ellene. Ptolemeusz is kivonult, nagy sereggel szembeállt vele, és legyőzte. ¹⁶Alexander Arábiába menekült, hogy ott védelmet keressen. Így Ptolemeusz király lett a győztes. ¹⁷Az arab Zabdiel fejét vette Alexandernek, és elküldte Ptolemeusznak. ¹⁸Három napra rá Ptolemeusz is meghalt. Az erődökbe telepített helyőrséget a lakosság megölte. ¹⁹Így a 167. esztendőben Demetriusz jutott uralomra. II. Demetriusz és Jonatán találkozása és egyezsége. ²⁰Abban az időben Jonatán egybegyűjtötte Júdea lakóit Jeruzsálem várának elfoglalására. Rengeteg ostromgépet állítottak fel. ²¹Erre néhány hitehagyott férfi, aki gyűlölte saját népét, fölkereste a királyt és jelentette neki, hogy Jonatán ostrom alá vette a várat. ²²Ennek hallatára az haragra lobbant, Ptolemaiszbba ment, és írt Jonatánnak, hogy szüntesse be az ostromot, és azonnal menjen Ptolemaiszbba tárgyalást kezdeni. ²³Amikor Jonatán ezt meghallotta, parancsot adott a vár ostromának folytatására. Aztán kiválasztott néhányat Izrael vénei és a papok közül, és vállalta a kockázatot. ²⁴Vitt magával ezüstöt, aranyat, palástokat és mindenféle más ajándékot is. Elment a királyhoz Ptolemaiszbba, és elnyerte a kegyét. ²⁵Igaz, a népből néhány hitehagyott vádaskodott ellene, ²⁶de a király úgy bánt vele, mint elődei. Bizalmasai szeme láttára megtiszteltetésben részesítette. ²⁷Megerősítette főpapi méltóságában és minden eddigi tisztségében, aztán bizalmas emberei közé sorolta. ²⁸Jonatán adómentességet kért Júdea és Szamária három kerülete számára. ²⁹Ennek ellenében ígért 300 talentumot. A király beleegyezett, és mind e föltételekről ezt a levelet adta Jonatánnak.

Új kiváltságlevél.

³⁰„Demetriusz király üdvözlését küldi testvérének, Jonatánnak és a zsidók népének.

³¹Megküldjük ennek a levélnek a másolatát, amelyet rokonunknak, Laszthenésznek írtunk ügyekben, hogy tudomást szerezzetek róla. ³²Demetriusz király üdvözlését küldi atyjának, Laszthenésznek. ³³Elhatároztuk, hogy a zsidó népnek, amely barátunknak és hű szövetségesünknek bizonyult, irántunk tanúsított hűségéért hálából kedvezményeket nyújtunk. ³⁴Átengedjük nekik Júdeának, valamint a három kerületnek, Aferemának, Liddának és Ramatainnak a területét. Szamáriának ezek a részei legyenek Júdeáé mindazzal egyetemben, ami hozzájuk tartozik, azok javára, akik Jeruzsálemben áldozatot mutatnak be, a királynak járó beszolgáltatás fejében, ahelyett, amit a király a földek és a fák terméséből eddig évről évre beszedett. ³⁵Ami tizedben és vámban megilleti, arról mától kezdve mind lemondunk, ugyanígy a sóadóról és a koronaadóról is – minderről lemondunk a javatokra. ³⁶S ezekből nem vonunk vissza semmit sem ma, sem máskor. ³⁷Készítsetek erről egy másolatot, s adjátok át Jonatánnak. Aztán tegyétek ki a szent hegyen egy jól látható helyen.” Jonatán támogatja II. Demetriuszt. ³⁸Amikor Demetriusz király látta, hogy birodalmában nyugalom van, és többé senki nem szegül neki ellen az idegen zsoldosok kivételével, akiket a pogányok lakta szigeteken toborzott, hazabocsátotta csapatait. Ez elégedetlenséget váltott ki a csapatokból, amelyek már apja idejében is szolgáltak. ³⁹Alexandernek egy régi híve, Trifon észrevette, mennyire zúgolódnak a csapatok Demetriusz ellen. Ezért elment az arab Jamlekuhoz, aki Alexander fiát, Antiochuszt nevelte. ⁴⁰Unszolta, bízva kezére, hogy majd apja helyett átvehesse az uralmat. Egyszersmind tájékoztatta mindenről, amit Demetriusz elrendelt, s az elégedetlenségről is, ami úrrá lett a csapatain. Sokáig nála maradt. ⁴¹Akkoriban Jonatán követeket küldött a királyhoz, hogy vonja vissza a jeruzsálemi várból, valamint a többi erődből is a helyőrséget, mert nyugtalanítják Izraelt. ⁴²Demetriusz ezt a választ adta Jonatánnak: „Nemcsak ezt teszem meg neked és népednek, hanem ezenfelül még tisztségekkel is elhalmozlak téged is, népedet is, mihelyt megfelelő alkalmat találok rá. ⁴³De most jól tennéd, ha embereket küldenél nekem, hogy segítségemre legyenek a harcban, mivel egész haderőm elpártolt tőlem.” ⁴⁴Jonatán tehát küldött neki háromezer derék katonát Antiochiába. Amikor megérkeztek a királyhoz, az örült jövetelüknek. ⁴⁵Akkoriban a város lakói összegyűltek a város központjában, mintegy százhúszezer férfi, és meg akarták ölni a királyt. ⁴⁶A király a palotájába menekült. A város lakói megszállták az utcákat, és támadást indítottak. ⁴⁷Demetriusz a zsidókhöz folyamodott segítségért. Mind egy szálíg köré sereglettek. Szétszéledtek az egész városban, és azon a napon mintegy százezer férfit megöltek. ⁴⁸Aztán felgyújtották a várost, gazdag zsákmányra tettek szert, és megmentették a királyt. ⁴⁹Amikor a város polgárai látták, hogy a zsidók teljesen a város fölé kerekedtek, elvesztették bátorságukat, és a királyhoz folyamodtak. ⁵⁰„Nyújtsd nekünk jobbot, hogy a zsidók felhagyjanak az ellenünk és a város ellen vívott harccal.” ⁵¹Eldobálták a fegyvert és békét kötöttek. A zsidók pedig hírnévre tettek szert a király és a birodalom minden lakója előtt. Nevet szereztek maguknak a birodalomban, aztán gazdag zsákmánnyal megrakottan visszatértek Jeruzsálembé. ⁵²Amikor újra elfoglalta birodalma trónját és ismét béke honolt a birodalomban, ⁵³Demetriusz minden ígétét megszegte. Ellenségessé vált Jonatánnal szemben, nem hálálta meg szolgálatait, ellenkezőleg, nagyon is szorongatta.

Jonatán II. Demetriusz ellen fordul.

⁵⁴Akkor történt, hogy Trifon visszatért a gyermek Antiochusszal, megtette királynak, diadémot tett a fejére. ⁵⁵Mind köré gyűltek azok a csapatok, amelyeket Demetriusz elbocsátott. Harcoltak ellene, úgyhogy kénytelen volt menekülni, és le is győzték. ⁵⁶Trifon hatalmába kerítette az elefántokat, és elfoglalta Antiochiát. ⁵⁷Akkor az ifjú Antiochusz a következő levelet írta Jonatánnak: „Megerősítelek a főpapi tisztségben, és átengedem neked a négy kerületet. Tartozz a király bizalmasai közé!” ⁵⁸Egyszersmind aranytalakat és asztali edényeket is küldött neki, aztán felhatalmazta rá, hogy aranyserlegből igyék, bíborba öltözzék és aranycsatot viseljen. ⁵⁹Testvérét, Simont megtette hadvezérnek Tirusz lépcsőjétől egészen Egyiptom határáig. ⁶⁰Jonatán kivonult, és bejárta a folyón túli vidéket és a városokat. Az egész szíriai sereg csatlakozott hozzá, segítségre készen. Amikor Aszkalonba érkezett, a város lakói tisztelettel fogadták. ⁶¹Onnét Gázába vonult. Mivel Gáza lakói bezárták előtte a kapukat, ostrom alá fogta, a környező helységeket pedig felgyújtotta és kifosztotta. ⁶²Erre Gáza lakói könyörögtek Jonatánnak, s ő békét is kötött velük, de a tekintélyes emberek fiait elvitte és Jeruzsálembe küldte őket. Aztán végigvonult a vidéken, egészen Damaszkuszig. ⁶³Akkor Jonatán hírért vette, hogy Demetriusz hadvezérei hatalmas sereggel Galileában táboroznak Kedes mellett, azzal a céllal, hogy megfosszák a hatalmától. ⁶⁴Ezért hadba vonult ellenük, testvérét, Simont pedig az országban hagyta. ⁶⁵Simon Bet-Curral szemben ütött tábort, sokáig ostromolta, és körül is zárta. ⁶⁶Erre békét kértek tőle. Kezet nyújtott nekik, de elűzte őket onnan, elfoglalta a várost, és őrséget rendelt oda. ⁶⁷Jonatán Gennezar tavánál ütött tábort a seregével. Kora reggel elindultak Hacor síksága felé. ⁶⁸Egyszer csak pogány sereg közeledett velük szemben a síkságon. Előzőleg elrejtettek Jonatán ellen egy csapatot a hegyek közt. S míg a sereg egyenesen a zsidóknak rontott, ⁶⁹a csapat kitört a rejtekhelyről, s belevetette magát a küzdelembe. ⁷⁰Jonatán emberei mind menekültek, csak a csapatok vezérei, Absalom fia, Mattatiás és Halfi fia, Júdás tartottak ki vele. ⁷¹Erre Jonatán megszaggatta ruháját, hamut szórt a fejére, és imádkozott. ⁷²Aztán fölvette velük a harcot. Legyőzte őket, úgyhogy menekültek. ⁷³Amikor azok az emberek, akik mellőle elmenekültek, ezt észrevették, visszatértek hozzá, és egészen Kedesig üldözték az ellenséget, ahol a tábora volt s ahol maguk is táboroztak. ⁷⁴Azon a napon mintegy háromezer férfi elesett a pogányok közül. Jonatán pedig visszatért Jeruzsálembe.

Jonatán szövetséget köt Rómával és Spártával.

12 ¹Amikor Jonatán alkalmasnak találta az időt, embereket keresett, elküldte őket Rómába, hogy a barátsági szerződést megerősítse és megújítsa velük. ²Spártába és más helyekre is küldött hasonló tartalmú leveleket. ³Elmentek Rómába, megjelentek a szenátusban és előadták: „Jonatán főpap és a zsidók népe küldött bennünket, hogy a korábbi barátságot és szövetséget megújítsuk.” ⁴Erre ellátták őket a helységek elöljáróihoz intézett levelekkel, hogy biztonságban visszatérhessenek Júda földjére. ⁵Íme, annak a levélnek a mása, amelyet Jonatán a spártaiaknak írt: ⁶„Jonatán főpap, a nép tanácsa, a papok és a zsidók népe üdvözetét küldi testvéreinek, a spártaiaknak. ⁷Már ezelőtt is kapott Oniász főpap leveleket királyotoktól, Areiosztól, hiszen testvéreink vagytok. ⁸Oniász tisztelettel fogadta a követeket, és átvette a levelet, amelyben szövetségről és barátságról volt szó. ⁹Nincs ugyan rá szükségünk, hiszen vannak szent könyveink, amelyekből vigasztalást meríthetünk, ¹⁰mégis elküldjük követeinket, újítsák meg veletek a barátságot és a testvériséget, nehogy elidegenedjünk tőletek. Mert azóta, hogy írtatok nekünk, már nagy idő telt el. ¹¹De azóta is mindig megemlékezünk rólatok ünnepeinken és más arra való napokon, amikor áldozatot mutatunk be, és imádkozunk, ahogy helyénvaló és illő is megemlékezni a testvérekről. ¹²Örülünk hírneveteknek. ¹³Bennünket sok szorongatás és háborúság vett körül, mert a királyok körülöttünk megtámadtak minket. ¹⁴De nem akartunk sem nektek, sem többi szövetségesünknek és barátainknak a terhetekre lenni ezekkel a háborúskodásokkal. ¹⁵Mert mellettünk volt az ég segítsége, így megmenekültünk ellenségeinktől, nekik pedig megaláztatásban volt részük. ¹⁶Kiválasztottuk Antiochusz fiát, Numenioszt meg Jázon fiát, Antipatert és elküldtük a rómaiakhoz, újítsák meg velük a korábbi barátságot és szövetséget. ¹⁷De meghagytuk nektek, hogy hozzátok is menjenek el, benneteket is üdvözöljenek és nektek is vigyenek levelet testvériségünk felújítása végett. ¹⁸Jól tennétek, ha válaszolnátok rá.” ¹⁹Íme, annak a levélnek a mása, amelyet Oniásznak küldtek: ²⁰„A spártaiak királya, Areiosz üdvözetét küldi Oniász főpapnak. ²¹Egy írásban nyomára bukkantak annak, hogy a spártaiak és a zsidók testvérek, Ábrahám nemzetségéből származnak. ²²Minthogy ezt tudjuk, jól tennétek, ha értesítenétek hogylétetekről. ²³Mi pedig azt válaszoljuk nektek: Jószágotok s amitek van, a mienk is, a mi vagyónunk meg a tiétek is. Utasítást adtunk, hogy ezeket adják tudtotokra.”

Jonatán Cöle-Szíriában, Simon Filoteában.

²⁴Akkor Jonatán hírére vette, hogy Demetriusz vezérei visszatértek egy még nagyobb sereggel, mint azelőtt, hogy hadat indítsanak ellene. ²⁵Erre elindult Jeruzsálemből, és kivonult eljűk Hamat vidékére, mert nem akarta, hogy módjuk legyen rátörni országára. ²⁶Hírszerzőket küldött táborukba. Ezek visszatértek és jelentették, hogy éjszaka támadást terveznek.

²⁷Amikor tehát a nap lenyugodott, Jonatán parancsot adott embereinek, hogy maradjanak ébren, és egész éjjel legyenek fölfegyverkezve, harcra készen. A tábor köré őrköt állított.

²⁸Amikor az ellenség megtudta, hogy Jonatán és emberei készen állnak a harcra, megijedtek és elvesztették bátorságukat. Táborüket gyújtottak és elvonultak. ²⁹De Jonatán és emberei egész reggelig nem vették észre, hiszen égtek a táborüzek. ³⁰Akkor azonban üldözőbe vette őket Jonatán, de már nem tudta őket utolérni, mert már átkeltek az Eleutherusz folyón.

³¹Erre Jonatán a zabadiaiaknak nevezett arabok ellen fordult. Legyőzte és kifosztotta őket.

³²Aztán elindult és Damaszkuszba ment, átvonult az egész országban. ³³Simon is kivonult, Aszkalon és a közelében fekvő erődök ellen intézett támadást. Utána Joppe felé vette útját és el is foglalta. ³⁴Hallotta ugyanis, hogy ki akarták szolgálatni az erődöt Demetriusz embereinek. Őrséget helyezett oda, hogy védelmezzék.

Jonatán építkezései.

³⁵Hazatérve Jonatán összehívta a nép véneit, és megtanácskozta velük a júdeai erődök ügyét,

³⁶azt, hogy magasabbra húzzák Jeruzsálem falait, és hatalmas falat emelnek a vár és a város közé, hogy a várat elkülönítsék a várostól, hadd legyen elszigetelve, hogy az ottaniak sem venni, sem eladni ne tudjanak. ³⁷Összefogtak a város felépítésére. Amikor a keleti részen a pataknál egy darabon ledőlt a fal, kijavították, és elnevezték Karenatának. ³⁸Simon Adidát építette fel a síkságon, megerősítette és ellátta kapukkal és zárossal.

Jonatán ellenségei kezére kerül.

³⁹Trifon azt tervezte, hogy Ázsia fölött megszerzi az uralmat, diadémot tesz a fejére és kezét emel Antiochusz királyra. ⁴⁰Félt azonban, hogy Jonatán ezt nem fogja tűrni, hanem harcba száll vele. Ezért ürügyet keresett rá, hogy elfogja és megölje. Ezért elindult és elment Bet-Sánba. ⁴¹Jonatán negyvenezer válogatott harcosból álló sereggel vonult fel ellene; ő is Bet-Sánba ment. ⁴²Amikor Trifon látta, milyen nagy sereggel érkezett, óvakodott kezét emelni rá. ⁴³Tisztelettel fogadta, bemutatta barátainak, elhalmozta ajándékokkal, majd meghagyta barátainak és katonáinak, hogy úgy engedelmeskedjenek neki, mint saját magának. ⁴⁴Aztán így szólt Jonatánhoz: „Miért fárasztottad ide egész népedet, mikor nincs köztünk háború? ⁴⁵Küldd őket haza, de előbb válassz ki magadnak néhány embert kíséretül. Aztán gyere el velem Ptolemaisza. Átengedem neked a többi erőddel és helyőrséggel, valamint az összes tisztviselővel együtt. Aztán megfordulok és visszamegyek. Mert ezért jöttem ide.” ⁴⁶Jonatán hitt neki, úgy tett, amint javasolta, elbocsátotta csapatait, s azok vissza is tértek Júdeába. ⁴⁷Csak 3000 férfit tartott vissza, de közülük kétezret Galileában hagyott, így mindössze ezer férfi kísérte. ⁴⁸Mihelyt Jonatán bevonult Ptolemaisza, a ptolemaisziak bezárták a kapukat, elfogták, kísérőit pedig kardélre hányták. ⁴⁹Aztán Trifon csapatokat és lovasokat küldött Galileába és a nagy síkságra azzal, hogy semmisítsék meg Jonatán csapatait. ⁵⁰De amikor ezek meghallották, hogy (Jonatánt) embereivel együtt foglyul ejtették és megölték, kölcsönösen bátorították egymást, csatasorba álltak, készen a harcra. ⁵¹Amikor üldözőik látták, hogy kockáztatják az életüket, visszafordultak. ⁵²Így valamennyien visszatértek Júda földjére. Elsiratták Jonatánt és embereit, és nagyon féltek. Egész Izrael nagy gyászt tartott. ⁵³Körülöttük a pogány népek mind azon voltak, hogy kiirtsák őket. Azt mondták: „Nincs többé vezérük és segítőjük. Rajta, támadjuk meg őket, és még emlékezetüket is irtsuk ki az emberek közül.”

5. SIMON FŐPAP (KR. E. 142–134)

Simon átveszi a vezetést.

13 ¹Simon hírére vette, hogy Trifon hatalmas sereget gyűjtött, és be akar nyomulni Júda földjére, és el akarja pusztítani. ²De látta, hogy a nép retteg és fél, ezért elment Jeruzsálembe, összegyűjtötte a népet

,
³és bátorítva őket így beszélt hozzájuk: „Magatok is tudjátok, mit tettek testvéreim és atyám háza a törvényért és a szentélyért, mennyi harcot és szorongatást vállaltak. ⁴Minden testvérem meghalt Izraelért, csak én maradtam élve. ⁵Így távol legyen tőlem, hogy a szükség idején kíméljem életemet. Én sem vagyok jobb testvéreimnél. ⁶Ellenkezőleg, bosszút állok népemért, a szentélyért, asszonyainkért és gyermekeinkért. Mert a pogány népek mind összefogtak, hogy gyűlöletükben kiirtsanak bennünket.” ⁷E szavak hallatára újra fölébredt a nép bátorsága. ⁸Hangosan fölkiáltottak: „Te vagy a vezérünk Júdás és testvéred, Jonatán helyett! ⁹Vezess bennünket harcra, megteszünk mindent, amit parancsolsz!” ¹⁰Erre összegyűjtötte a fegyverforgatásra alkalmas férfiakat, sürgősen fölépítette Jeruzsálem falait, és körös-körül megerősítette. ¹¹Absalom fiát, Jonatánt nagy sereggel Joppéba küldte. Az elűzte onnan az ott lakókat, és megvetette benne a lábát.

Simon kiűzi Trifont Júdeából.

¹²Trifon elindult egy nagy sereggel Ptolemaisból, hogy betörjön Júda földjére. Jonatán is vele volt, fogolyként. ¹³Simon a síkság szélén, Adidánál üttötte fel táborát. ¹⁴Amikor Trifon meghallotta, hogy Simon testvére, Jonatán helyére lépett, és készen áll, hogy harcra szálljon vele, követet küldött hozzá ezzel az üzenettel: ¹⁵„Amiatt a pénz miatt fogtuk el testvéredet, Jonatánt, amivel a királyi kincstárnak tartozik, a tisztsége fejében. ¹⁶Küldj 100 ezüstantumot és fiai közül kettőt túsznak, nehogy szabadon bocsátása után ellenünk forduljon. Akkor szabadon engedjük.” ¹⁷Simon észrevette ugyan, hogy csel lappang szavai mögött, mégis elküldött a pénzért és a fiúkért, nehogy magára vonja a nép gyűlöletét. ¹⁸Akkor azt mondanák: „Nem küldtem el neki a pénzt és a fiúkat, azért pusztult el.” Tehát elküldte a fiúkat és a 100 talentumot. ¹⁹De (Trifon) megszegte szavát és Jonatánt nem engedte szabadon. ²⁰Ellenkezőleg, Trifon elindult, hogy behatoljon Júda földjére és elpusztítsa. De kerülőutat tettek Adora felé. Simon minden helységben szembeszállt vele csapataival, ahová csak bevonult. ²¹A vár őrsége követeket küldött Trifonhoz, hogy sürgessék: siessen oda a pusztán át és küldjön nekik élelmet. ²²Erre Trifon egész lovasságát útnak akarta indítani. De azon az éjszakán sok hó esett, így nem tudott segítségükre sietni. Ezért elindult, tábort bontott, és Gileád felé vette az irányt. ²³Baszkama közelében megölette Jonatánt. Ott is temették el. ²⁴Aztán Trifon megfordult, és visszatért hazájába.

Simon eltemeti Jonatánt.

²⁵Simon elküldött és elhozatta testvérének, Jonatánnak a csontjait. Modinban, atyái városában temette el. ²⁶Egész Izrael nagy gyásszal siratta és sok napig gyászolta. ²⁷Simon atyja és testvérei sírján síremléket emelt, olyan magasat, hogy messziről látszott; előlről is, hátulról is csiszolt kövekből készült. ²⁸Aztán hét piramist emelt, egyet – a többivel szemközt – az apjának, aztán az anyjának és a négy testvérének. ²⁹Végül támfalat csatolt hozzájuk, körülvette őket magas oszlopokkal. Az oszlopokra örök emlékezetül fegyverdíszeket és a fegyverek mellé hajókat vésetett, hogy mind láthassák a tengeren járók. ³⁰Ezt a síremléket emelte Modinban, máig is áll.

Simon II. Demetriusz mellé áll.

³¹Trifon álnokul bánt a fiatal királlyal, Antiochusszal, és megölte. ³²Átvette helyette a hatalmat, föltette Ázsia diadémját, és nagy bajt hozott az országra. ³³Simon azonban fölépítette az erődöket Júdeában, ellátta őket magas bástyákkal, erős falakkal, kapukkal és zárakkal, aztán élelmet vitetett az erődökbe. ³⁴Majd férfiakat választott Simon, és elküldte őket Demetriusz királyhoz, hogy adjon haladékot az országnak. Mert Trifon egész működése rablásból állt. ³⁵Demetriusz király kedvező üzenetet küldött, ezt a levelet írta válaszul: ³⁶„Demetriusz király üdvözlését küldi Simon főpapnak, a királyok barátjának, valamint a véneknek és a zsidók népének. ³⁷Megkaptuk az aranykoszorút és a pálmaágot, amit küldtetek, és készen vagyunk rá, hogy teljes békét kössünk veletek. Majd írunk a tisztviselőknél, hogy adjanak nektek haladékot. ³⁸Minden, amit kilátásba helyeztünk nektek, érvényben marad. Az erődöket is megtarthatjátok, amelyeket építtetetek. ³⁹Megbocsátjuk mind a mai napig minden tévedésteget és vétkeket. A koronaadót, amivel tartoztok és azokat a szolgáltatásokat, amelyek Jeruzsálemet még terhelik, mind elengedjük. ⁴⁰Ha pedig akadnának néhányan, akik közületek be akarnak állni a testőrségbe, azokat be kell sorozni. Legyen közöttünk békesség!” ⁴¹A 170. esztendőben lekerült Izraelről a pogányok igája. ⁴²A nép ezt kezdte írni az iratokban és a szerződésekben: „Simonnak, a nagy főpapnak, a zsidók vezérének és fejedelmének első esztendejében.”

Simon elfoglalja Gezert.

⁴³Azokban a napokban Simon Gezer előtt ütötte fel a táborát és körülzárta csapataival. Ostromtornyot épített, és a városhoz vitette. Az egyik bástyán rést ütött, és elfoglalta. ⁴⁴Az ostromtorony őrsege behatolt a városba. Ott nagy nyugtalanság támadt. ⁴⁵A város lakói az asszonyokkal és a gyerekekkel együtt felvonultak a falakra. Megszaggatták ruhájukat, hangosan jajgattak, és könyörögtek Simonnak, nyújtson nekik békejobbot. ⁴⁶„Ne bánj velünk gonosz tetteink, hanem irgalmasságod szerint!” ⁴⁷Simon kiengesztelődött, és nem folytatta tovább a harcot. De kiutasította őket a városból, és megtisztította a házakat, amelyekben bálványok voltak. Aztán hálaadó és dicsőítő énekek kíséretében megtartotta bevonulását. ⁴⁸Eltávolított mindent, ami tisztátalan volt, és olyan férfiakat telepített oda, akik megtartották a törvényt. Még jobban megerősítette az erődöt, és magának is berendezett ott egy házat.

Simon elfoglalja Jeruzsálem várát.

⁴⁹A jeruzsálemi vár őrségének megtiltotta, hogy ide-oda járjanak az országban, adjanak és vegyenek. Ezért nagy hiányt szenvedtek, és sokan éhen haltak közülük. ⁵⁰Akkor Simonhoz fordultak, nyújtson nekik békejobbot. Megadta nekik, de elkergette onnan őket, és megtisztította a várat minden tisztátalanságtól. ⁵¹A 171. esztendő második hónapjának huszonharmadik napján megtartották bevonulásukat, ujjongással pálmaágakat lengetve, citera, cintányér, hárfa, hálaadó és dicsőítő énekek kíséretében. Mert gonosz ellenség pusztult ki Izraelből. ⁵²Elrendelte, hogy ezt a napot minden esztendőben örömmünnepként ünnepljék. Aztán megerősítette a templomdombon a vár melletti erődöt, s ott lakott övével együtt. ⁵³Amikor Simon látta, hogy a fia, János érett férfi lett, megtette az egész haderő parancsnokává. (János) Gezerben telepedett le.

Simon dicsérete.

14 ¹A 172. esztendőben Demetriusz király összegyűjtötte csapatait és Médiába vonult, hogy segítséget szerezzen magának a Trifon elleni harchoz. ²Amikor Perzsia és Média királya, Arszaesz meghallotta, hogy Demetriusz betört a területére, üzent egyik vezérének, hogy fogják el élve. ³Ez kivonult, legyőzte Demetriusz seregét, őt magát pedig elfogta és Arszaesz elé vitte, aki aztán fogságba vetette. ⁴Nyugalom volt az országban, amíg csak élt Simon. Népe javára törekedett, ujjongtak hatalmán és nevében minden időben. ⁵Dicsőségét megtetézve megszerezte Joppét kikötőnek, utat nyitott a tenger szigeteihez. ⁶Kiterjesztette népe határait, birtokba vette az országot. ⁷Rengeteg foglyot hazavezetett, elfoglalta Gezert, Bet-Curt és a várat, kiszórta belőle az utálat tárgyát. Nem tudott neki senki ellenállni. ⁸Békében művelhették földjüket, a föld meghozta termését, és a fa is a mezőn a gyümölcsöt. ⁹Az öregek az utcán üldögéltek, mind a jólétről beszéltek. A fiatalok hírrel-névvel ékes hadiöltözéket viseltek. ¹⁰A városokat ellátta élelemmel, erős erődökké építette ki. Nevét dicsérve emlegették egészen a föld határáig. ¹¹Békét szerzett az országnak, Izrael örömtől ujjongott. ¹²Mindenki szőlője és fügefája árnyékában ült, nem volt, aki rettegést keltett. ¹³Ellenség nem háborgatta őket az országban, királyokat győztek le abban az időben. ¹⁴Gyámola volt népe elesettjeinek, és kiirtotta a gonoszokat és a hitszegőket. ¹⁵Megtartotta a törvényt. Új fényt szerzett a templomnak és gyarapította fölszerelését.

A Spártával és Rómával kötött szövetség megújítása.

¹⁶Amikor Rómában és Spártában megtudták, hogy Jonatán meghalt, nagy szomorúság támadt. ¹⁷De aztán hírért vették, hogy testvére, Simon lett helyette a főpap, ő uralkodik az országon és a városokon. ¹⁸Így írtak neki – érc táblákon –, hogy megújítsák vele a barátságot és a szövetséget, amelyet testvéreivel, Júdással és Jonatánnal kötöttek. ¹⁹Felolvasták az egybegyűlt nép előtt Jeruzsálemben. ²⁰Ez annak a levélnek a másolata, amelyet a spártaiak küldtek: „A spártaiak elöljárói és az egész város üdvözlétüket küldik Simon főpapnak, a véneknek, a papoknak és a zsidók népének. ²¹A követek, akiket küldtetek, beszámoltak dicsőségeitokról és hírnevetekről. Örültünk a híreknek. ²²Jelentésüket beiktattuk a nép határozatai közé, a következőképpen: A zsidók küldöttei, Antiochusz fia, Numeniusz és Jázon fia, Antipater eljöttek, hogy megújítsák velünk a barátságot. ²³A nép úgy határozott, hogy ezeket az embereket tiszteletteljes fogadtatásban részesíti, jelentésük másolatát megbesorolja az állam iratai közé, emlékeztetőnek a spártai nép számára. Simon főpapnak is készítünk róla egy másolatot.” ²⁴Simon ezután Rómába küldte el Numeniuszt, egy 1000 mina értékű aranypajzzsal, hogy újítsa meg velük a szövetséget.

Simon kitüntetése.

²⁵Amikor a nép ezekről az eseményekről értesült, ezt mondta: „Hogyan köszönjük ezt meg Simonnak és fiainak?” ²⁶Mert ő is, testvérei is, atyjának egész háza bátor embereknek bizonyultak. Visszaverték Izrael ellenségeit és biztosították neki a szabadságot. Ércablákra vésték és a Sion hegyén helyezték el, oszlopokon. ²⁷A felirat másolata így hangzik: „A 172. esztendő Elul hónapjának tizennyolcadik napján Simon főpap harmadik évében ²⁸Azaramelben a papoknak és a népnek, az előjáróknak, valamint az ország véneinek nagy gyülekezetében tudunkra adták a következőket: ²⁹Azokban a harcokban, amelyek országunkban dúltak, Joarib fiainak egy utóda, Mattatiásnak a fia, Simon, valamint testvérei kockáztatták életüket, és ellenálltak az ellenségnek, hogy megoltalmazzák szentélyüket és törvényüket. Ezzel nagy hírnevet szereztek népüknek. ³⁰Jonatán összefogta a népet és a főpapja volt mindaddig, míg meg nem tért népéhez. ³¹Ekkor ellenségei beakartak hatolni az országba, hogy pusztává tegyék földjét, és rátegyék a kezüket a szentélyre. ³²De föllépett Simon és harcolt a népért. Javainak jó részét felajánlotta, hogy legyen miből népe csapatait fölfegyverezni és fizetni. ³³Megerősítette Júda városait és Júdea határánál Bet-Curt, amely azelőtt az ellenségnek szolgált erődül, és zsidó katonákat helyezett oda őrségnek. ³⁴Joppe kikötővárost is megerősítette, továbbá Asdod határában Gezert, ahova azelőtt az ellenség fészkelte be magát, és zsidókat telepített oda, ellátva őket mindennel, amire csak szükségük volt. ³⁵Amikor a nép látta Simon hűségét és a hírnevet, amelyet népének szerzett, megtették vezérnek és főpapnak, ezekre az érdemekre való tekintettel, továbbá igazságosságáért és népe iránt tanúsított hűségéért, végül, mert mindent megtett azért, hogy népét fölemelje. ³⁶Az ő idejében, az ő segítségével sikerült kiirtani a pogányokat az országból és ugyanígy azokat az embereket is, akik Dávid városában, Jeruzsálemben állomásoztak, várat építettek maguknak, innen támadásokat indítottak, megszenteltelenítették a szentély környékét és súlyosan sértették a szentségét. ³⁷Zsidókat telepítettek oda, és megerősítette az ország és a város védelmére. Jeruzsálem falait is magasabbra emelte. ³⁸Így Demetriusz király megerősítette a főpapi tisztségben, ³⁹barátai közé sorolta és nagy kitüntetésekben részesítette. ⁴⁰Mert hallotta, hogy a rómaiak barátaiknak és testvéreiknek tekintik a zsidókat és Simon követeit tisztelettel fogadták. ⁴¹Ezért elhatározták a zsidók és a papok, hogy Simon legyen a fejedelmük és a főpapjuk, míg föl nem lép egy hitelt érdemlő próféta. ⁴²Ő legyen a vezérük is, viselje gondját a szentélynek, rendeljen tisztviselőket az ország, a sereg és az erődök ügyeinek intézésére, ⁴³s gondoskodják az istentiszteletről. Parancsának mindenki köteles engedelmessé válni. Az országban minden iratot, oklevelet az ő nevében kell kiállítani. Viselhet bíbort és aranyat. ⁴⁴Senkinek sem szabad a népből vagy a papok közül ezekből valamit is érvénytelennek nyilvánítani vagy parancsainak ellene szegülni, tudta nélkül az országban gyűlést tartani, bíbort öltetni vagy díszül aranycsatát viselni. ⁴⁵Aki ezek ellen vét vagy valamit nem tart meg, büntetést érdemel.” ⁴⁶Az egész nép hozzájárult ahhoz, hogy Simon ezek szerint járjon el. ⁴⁷Simon elfogadta és beleegyezett hogy átvegye a főpapi tisztséget, és hogy a zsidók és a papok fejedelme legyen, s mindnyájuk élén álljon. ⁴⁸Elhatározták, hogy ezt az iratot ércablákra vésik és a templom falán helyezik el, egy jól látható helyen. ⁴⁹Ugyanakkor a kincstárban is elhelyeznek egy másolatot, hogy Simonnak és fiainak kéznél legyen.

VII. Antiochusz elismeri Simon kiváltságait.

15 ¹Demetriusz király fia, Antiochusz levelet küldött a tenger szigeteiről a zsidók papjának és fejedelmének, Simonnak és az egész népnek. ²Így szólt: „Antiochusz király üdvözlétét küldi Simon főpapnak és fejedelemnek, meg a zsidók népének. ³Némely gonosztevők hatalmukba kerítették őseink birodalmát, de én elhatároztam, hogy magamhoz ragadom a hatalmat és helyreállítom, ahogy régen volt. Ezért csapatokat gyűjtöttem és hajókat szereztem. ⁴Azt tervezem, hogy partra szállok és megbüntetem azokat, akik pusztává tették országunkat és sok várost leromboltak birodalmamban. ⁵Nos, megígérem, hogy az adókat elengedem, mégpedig mindazokat, amelyeket az előző királyok is elengedtek, és megadom azokat a kiváltságokat is, amelyekben részesítettek. ⁶Megengedem, hogy törvényes pénzt veress országodnak. ⁷Jeruzsálem és a szentély legyen szabad. Tartsd meg fegyvereidet, amelyeket szereztél és erődeidet is, amelyeket építettél, és amelyek a kezeden vannak. ⁸Elengedem minden tartozásodat, amivel a királyi kincstárnak tartozol és minden adódat is, ami a jövőben járna tőled a koronának, mostantól egyszer s mindenkorra. ⁹Mihelyt helyreállítjuk uralmunkat, téged is, népedet is, a szentélyt is nagy megtiszteltetésben részesítjük, úgyhogy dicsőségtek az egész földön ismeretessé válik.” ¹⁰A 174. esztendőben Antiochusz bevonult ősei földjére. A csapatok mind mellé álltak, csak kevés maradt hű Trifonhoz. ¹¹Antiochusz üldözőbe vette, és Trifon a tenger melletti Dorába menekült, ¹²mert ráébredt, hogy utolérte a baj, csapatai is elhagyták. ¹³Antiochusz százhuszezer gyalogossal és nyolcezer lovassal ostrom alá vette Dorát. ¹⁴Minden oldalról körülzárta a várost. A hajók a tenger felől támadtak. Így a szárazföld és a tenger felől is szorongatta a várost, nem mehetett senki se be, se ki.

Rómából visszatérnek a követek.

¹⁵Numeniusz és kísérei visszatértek Rómából, hozták a királyoknak és országoknak szóló leveleket. Ez volt bennük: ¹⁶„A római konzul, Luciusz üdvözlétét küldi Ptolemeusz királyának. ¹⁷Fölkerestek a zsidók követei mint barátok és szövetségesek, hogy a korábbi barátságot és szövetséget megújítsák velünk. Simon főpap és a zsidók népe küldte őket, ¹⁸s hoztak egy 1000 minát érő aranypajzsot. ¹⁹Elhatároztuk tehát, hogy írunk a királyoknak és az országoknak, ne ártsanak nekik, ne vezessenek hadat ellenük, országuk és városaik ellen, sem ellenségeikkel ne kössenek szövetséget. ²⁰Azt is elhatároztuk, hogy elfogadjuk a pajzsot. ²¹Ha tehát valamely gonosztevő országukból hozzátok menekül, adjátok ki Simon főpapnak, hogy a törvényük szerint megbüntethesse.” ²²Ugyanígy írt Demetriusz királynak, Attalusznak, Ariarathesznak és Arszaquesznek ²³meg minden országnak, Szampszamenak, a spártaiaknak, Delosznak, Mindosznak, Szikionnak, Kriának, Szamosznak, Pamfíliának, Likiának, Halikarnasznak, Rodosznak, Fazelisznek, Kosznak, Szidének, Aradosznak, Gortinának, Knidosznak, Ciprusnak és Kirenének. ²⁴Simon főpapnak is készítettek egy másolatot.

VII. Antiochusz ellenségessé válik.

²⁵Antiochusz király Dorában a város szélén táborozott, s újabbnál újabb csapatokat rendelt oda, ostromgépeket épített és körülzárta Trifont, úgyhogy nem tudott senki se bemenni, se kijönni. ²⁶Simon küldött neki segítségül kétezer válogatott katonát, ezüstöt, aranyat és hadi felszerelést. ²⁷De nem akarta elfogadni, hanem megtagadott mindent, amiben korábban megállapodtak, és ellenségessé vált irányában. ²⁸Aztán elküldte egyik barátját, Athenobiuszt hozzá, hogy tárgyaljon vele. Ezt üzenté: „Elfoglaltatok Joppét, Gezert és Jeruzsálem várát, jóllehet ezek a városok az én birodalmamhoz tartoznak. ²⁹Környéküket pusztává tettétek, nagy romlást hoztatok az országra, sok helységet megszállva tartotok birodalmamban. ³⁰Adjátok tehát vissza ezeket a városokat, amelyeket elfoglaltatok, s ugyanígy azoknak a helységeknek az adóját is, amelyeket Júda határain túl eltulajdonítottatok. ³¹Egyébként 500 ezüstantum jár értük és további 500 ezüstantum az általatok okozott károkért és a városok adója fejében, de ha nem teszitek, háborút indítunk ellenetek.” ³²Athenobiusz, a király barátja Jeruzsálembe érkezett. De amikor látta Simon hatalmát, az arany és ezüstedényekkel megrakott asztalt és a pompát, ami övezte, elámult. Aztán előadta a király követeléseit. ³³Simon így válaszolt: „Nem vettünk el sem idegen földet, sem idegen javakat, csupán atyáink örökségét szereztük vissza, amelyet ellenségeink egy időben igazságtalanul megszálltak. ³⁴Megragadtuk az alkalmat, és most ragaszkodunk atyáink örökségéhez. ³⁵Ami pedig a Joppéra és Gezerre vonatkozó követeléseidet illeti (e városok), sok bajt okoztak népünknek és pusztították határainkat. De azért felajánlunk értük 100 talentumot.” ³⁶A követ egyetlen szót sem válaszolt, hanem nagy haraggal visszatért a királyhoz és hírért vitte e kijelentéseknek, Simon hatalmának, mindennek, amit látott. A király ádáz haragra gerjedt.

Kendebeusz rátör Júdeára.

³⁷Közben Trifon hajóra szállt és Orthoziába menekült. ³⁸Ezért a király megtette Kendebeuszt a partvidék fővezérévé. Gyalogos csapatokat és lovasokat adott neki, ³⁹aztán megparancsolta, szálljon hadba Júda ellen. Utasította, hogy építse újjá Kedront, erősítse meg a kapukat, a népet szorongassa. A király maga Trifont vette üldözőbe. ⁴⁰Kendebeusz Jamniába érkezett és Júdeára ismételten rajtaütve kezdte a népet nyugtalanítani, az embereket elhurcolni és mészárolni. ⁴¹Aztán újjáépítve Kedront, lovasságot és gyalogos csapatokat helyezett oda, hogy ki-kitörve tartsák szemmel Júda útjait, amint a király parancsolta.

Simon fiai legyőzik Kendebeuszt.

16 ¹Akkor Gezerből visszatért János és jelentette atyjának, mit tett Kendebeusz. ²Simon magához hívatta két legidősebb fiát, Júdást és Jánost és így szólt hozzájuk: „Magam is, testvéreim is, atyám egész háza kora ifjúságunktól mind a mai napig harcoltunk Izrael ellenségei ellen. Küzdelmeink oly eredményesek voltak, hogy Izrael ismételen szabad lett. ³De már megöregedtem. Ti ellenben – az ég jóvoltából – olyan korban vagytok, amikor az ember tud cselekedni. Lépjetek hát az én és a testvéreim helyébe! Vonuljatok ki és harcoljatok népünkért. Segítsen benneteket az ég!” ⁴Aztán kiválasztott az országból húszezer gyalogost és lovast. Kivonultak Kendebeusz ellen és Modinban töltötték az éjszakát. ⁵Kora reggel útnak indultak és a síkságra vonultak. És lám, hatalmas sereg állt velük szemben, gyalogos csapatok és lovasok. Egy patak volt közöttük. ⁶János velük szemközt táborozott embereivel. Mivel látta, hogy a nép fél átkelni a patakon, maga kelt át elsőnek. Ezt látva, a katonák is utánamentek. ⁷Ezután kettéosztotta seregét, és a lovasságot a gyalogosok közé állította, mert az ellenség lovassága nagyon erős volt. ⁸Megfújták a kürtöket és legyőzték Kendebeuszt és seregét. Sokan megsebesültek és elestek közülük. A többiek az erődbe menekültek. ⁹János testvére, Júdás is megsebesült. János azonban üldözőbe vette őket, egészen addig, amíg az általa megerősített Kedronba nem ért. ¹⁰A többiek az Asdod vidékén lévő bástyákba menekültek. Felgyújtotta a várost. Mintegy kétezer férfi elesett közülük. Ő maga épségben visszatért Júdeába.

Simon halála.

¹¹Akkoriban Abubusz fia, Ptolemeusz volt Jerikó síkságának a parancsnoka. Sok ezüstje, aranya volt, ¹²hiszen a főpaprak volt a veje. ¹³Szíve eltelt gőggel, és azt tervezte, hogy az ország urává lesz. Simon és fiai ellen cselhez folyamodott, így akarta eltenni őket láb alól. ¹⁴Simonnak ugyanis szokása volt, hogy bejárja az ország városait, és ellenőrizzé, hogyan intézik ügyeiket. Így a 177. esztendő tizenegyedik hónapjában, azaz Sebat hónapjában fiaival, Mattatiással és Júdással Jerikóba érkezett. ¹⁵A Dok nevű kis erődben, amelyet ő épített. Abubusz fia fogadást rendezett nekik. Alkalmat teremtett az ivásra. Közben azonban embereket rejtett el ott. ¹⁶Amikor Simon és fiai ittasak lettek, Ptolemeusz és emberei fölkeltek, fegyverhez nyúltak, behatoltak Simonhoz az ebédlőterembe, és megölték két fiával és kísérete néhány tagjával egyetemben. ¹⁷Így szégyenletes hűtlenséget követett el, rosszal viszonzta a jót. ¹⁸Ptolemeusz levélben értesítette a dologról a királyt, és követséget küldött hozzá, hogy küldjön neki csapatokat segítségül és engedje át neki a városokat és a tartományt. ¹⁹Más embereket Gezerbe küldött azzal, hogy öljék meg Jánost, a parancsnokoknak meg azt írta, keressék fel, s aranyat, ezüstöt és más ajándékokat ad nekik. ²⁰Ismét más embereket pedig azért küldött, hogy foglalják el Jeruzsálemet és a templomdombot. ²¹De valaki előresietett és jelentette Gezerben Jánosnak, hogy atyját és testvéreit megölték: „Már útnak indította embereit, hogy téged is öljenek meg.” ²²Erre a hírré nagyon megrémült. Elfogatta az embereket, akik azért mentek, hogy megöljék, és kivégeztette őket. Mert tudta, hogy a veszére törnek. ²³János történetének többi részét, háborúit és véghezvitt hőstetteit, a falak újjáépítését és egyéb tetteit ²⁴mind följegyezték főpapsága könyvébe, attól az időtől fogva, hogy atyja helyett ő lett a főpap.